

zeruko ARGIA

UAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 26606 - PREZIOA 6 PEZETA

Joxe Migel Barandiaran

Esku artean dugu "Munibe" aldizkariaren 1971-garren urteko lehen zenbakia. Joxe Migel Barandiaran omenaldi gisa eskeinita dator. Zenbakiaren azala Eduardo Txillidaren margo eder batez apaindurik ageri zaigu. "Munibe" ale honek 156 orrialde ditu eta argazki eta dibujo egokiz osaturik dauka lan guztiak.

Joxe Migel Barandiaran eskenirik datorren aldizkari bat aurkeztu behar dugunez, egoki deritzagu Joxe Migel bera zein dugun adieraztea. Zorritzarrez gure futbol, ukabil eta txirrindularien sonak askoz zabalduegok daude gure artean, gizon honen lan ta idazti jakingarriak baino.

Joxe Migel Barandiaranen lehenbiziko azterketa lana 1916-garren urtean agertu zuen. Ataungo Jentilbaratzaz egin zuen eta Donostiako "Euskalerriaren alde" aldizkarian argitaratu. Urte berean, Aranzadi ta Egurenen lankide egiten da, eta Aralarko dolmen azterketan parte artzen du. Ondoren eta 1936'ko gerratea bitartean, amaika exkabajio eta ibillaldi egin zuen Barandiaranek Ego Euskal Herrian zehar. 1936 tik 1953 arte Saren bizi izan zen. Amazazpi urte hauen buruan Ipar Euskal Herriko etnoloi azterketari ekin zion gartsuki ta Frantziako "Centre National de la Recherche Scientifique" elkartearen ardura ta babespean aritu izandu zuen lan hontan.

1953 tik Ataunen bizi zaigu larogeita bat urteko gizon apal ta jakintsu hau. Erri baten maitasunagatik egiten den lana, itz eta diruz eskertu ezinezkoa da, inolaz ere. Hau dugu Joxe Migel Barandiaranen kasua.

"ARANZADI" TALDEA ETA "MUNIBE"

Eta Joxe Migel Barandiaranen lana aipatu dudanez, "Aranzadi" taldeaz itz bi esatea ere, behar-beharrezkoa derizkiot. Izan ere, talde hau bai da Joxe Migel Barandiaranek ereindako aziaren fruiturik elduena.

Badira gaur gure errian "Aranzadi" ta antzeko taldeak baino, babes, txalo ta... diru laguntza gehiagoz bultzaturik diren elkarte ta bazkunak. Horregatik, "Aranzadi" koen lan isil eta iraunkorra, benetan txalogarria izan da sortuz geroztik, euskal jakintza saillean.

Egin eta egiten ari diren lan horren agerpen bezala ditugu Joxe Migel Barandiaranen omenez egin eta argitaratuko diren "Munibe" aldizkariaren iru zenbakiak. Europako prehistorialari ospetsuenek parte artuko dutelarik, ez da txantxetako euskal aldizkari batetan, horrelako jakintza gizonak biltzea. Eta besterik gabe, labur bederen, ikus ditzagun Joxe Migel Barandiaran eskeinitako "Munibe" lehen zenbaki honek argitara ekarri dizkigun lan horobil eta berdingabeak.

Aztertuko dugun "Munibe" zenbaki honen ardatz eta oinarri, euskal prehistoria dugu. Euskal jakintzaren alderdi hau argitu ta osatzera datoz Inazio Barandiaran, Jesus Altuna, Juan Mari Apellaniz, Jose Maria Basabe ta Juan San Martinen lan ta aurkikunde azterketak.

FRANÇOIS BORDES-EN IDAZLANA

Halaz ere, nahiz ta euskal prehistoriari zuzenik lotuta ez egon, garrantzi handikoa derizkiot, beste lan jakingarri baten berri emanez asteari. Burdeosko Unibersida-

deko prehistori irakasle den Francois Bordes-en lana, alegia. Europako Paleolitos aroa beste inork ez bezala ezagutzen du Bordes-ek. Egin dituen exkabajio ta lanez aparte, badu aldizkarietako idazlan eta liburu jakingarri anitz.

"Munibe"-ko zenbaki hontan Bordes-ek, Dordoña-ko Acheul Garai-ko aitz-zulo bitako azterketa lanen berri eskeintzen digu: "Observations sur le l'Acheuleen des grottes en Dordogne". Aztarna lan hauek Pêche de l'Aze eta Combe-Grenal aitz-zulo ta arkaizpeetan eginik ditu.

Bordes-en iritziz, Pêche de l'Aze-ko aintzin ihiztari haiek, ugazdun belarjale andiak eizatu ohi zituzten. Batez ere Rinozerontea ta Elefantea lur zuloetan egindako trampaz arrapatzen ahalegintzen ziren. Ihize honen tankera berdinako aztarnak arkitu dira, Sorian, Torralbako iazimenduan ere.

Gainera, Riss izoztian bizi ziren gizakiak zirela esaten digu F. Bordes-ek, Dordoña-ko ihiztarioki. Dato honen oinarria sedimentu ta lore auts edo polenaren azterketan jartzen du. Bestalde, Acheul garai-ko ihiztari hauek basalto, kuartzo ta suarritz egin ohi zituzten euren eize langai ta tresnak, Bordes-ek arkitu dituenek.

Sua pizten ere bazekiten gizaki hauek. Honela errauts zenbait arkitu da leize-zuko hontan.

Bere lanaren bigarren zatian, Bordes-ek, Combe-Grenal-ko arkaizpean arkitu dituen Acheul garai-ko industriaren xehetasunak ematen dizkigu.

Lan osoa frantsesez eginik dago, eta dibujo dotorez ongi ornituta. Interes andiko lan zientifikoa Francois Bordes-en hau.

TORRE-KO EZUR GRAMATUA

Eta Barandiaranen omenezko zenbaki honetan beste aurkikunde arrigarri baten berri ematen zaigu: Oartzungo Torre leize aitz-zuloan arkitu berri den egazti ezur grabatuaren berri. Zaragozako Unibersidadeko irakasle den Inazio Barandiaranek aurkikunde honen azterketa sakon ta zabal bat eskeintzen digu.

Alkatraz ezur grabatu hau, Anjel Laburuk Torre aitz-zuloan arkitu zuen. Gizaki baten eta sei abereen irudiak ageri dira ezur grabatu hortan. Gizonak, burua abere larruz estalirik du ta abereei begira bezala arkitzen da.

Oreina, zaldia, sarria, basauntz bi ta basa-behi bat dira Torreko ezur grabatu hortan ageri diren abereak. Gizon ta abere irudiaz gainera, badira beste zenbait seinale ta marka ere. Arkitu zanean bi zatitan autsita zegoen. Bere luzera 179,5 mm. ditu, eta lodiera diametroa 8 ta 10,5 mm. bitartekoa du.

I. Barandiaranen iritziz, ezur grabatu honen elburua, etzen praktiku eginkizun bat izango. Etzen langai edo lan tresna bezala erabiltzeko landua. Aztikeriazko arauaren baterako egina zen ziurki. Baina, zer ta nolako aztikeria egin-tza konkretok ziren horiek, gaitz da ziurki, egun behintzat, jakitea.

Kronoloji aldetik, K. a 11.000-tik 9.000 urte bitarte hortan sar ditek. I. Barandiaranen iritziz, Torrekoko egazti ezur grabatu hau Goi-Paleolitos aroko madalein azken garaiakoa dugu.

Pirinio mendiz honuztik arkitu den ezur grabaturik ederrenetakoa ta Europa-koen artean toki berezi bat duen ezur grabatua dela esanaz bukatzen du Inazio Barandiaranek bere lana.

Benetan pozgarri zaigu honelako

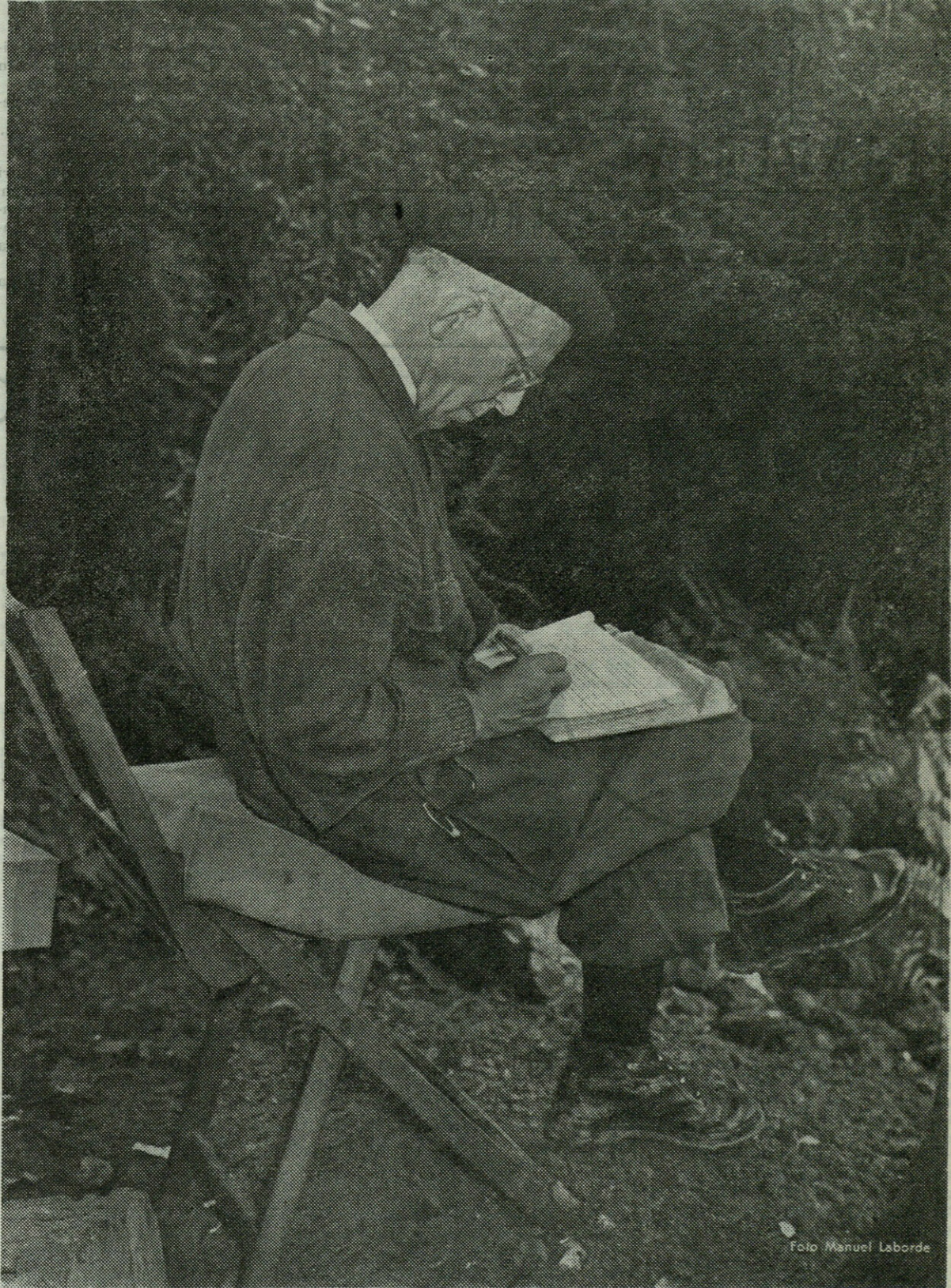

Foto Manuel Laborde

aurkikunde baten xehetasunak jakitea. Ezur grabatu honek agertzen digun arte lan bikaina, arrigarria da, inolaz ere. Ikusi artean, ez ditekete sinista, lehen gizaki haiek honelako arte egoki ta edertasun mailara iritxi zitezkeenik.

ELUR-OREINEN AZTARNAK

Ondoren Jesus Altunaren Wurn izozti aldiko elur-orainen azterketa bat dugu. Egund, Jesus Altuna dugu MUNIBE aldizkari zuzendai eta ARANZADI taldeko paleontologi sailaren ardurazkile. Bere lan honetan, Pirinio mendiz honuztik agertu diren elur-orein ezurren berri zehatzak agertzen dizkigu. Lehengo prehistoriariek gai oni buruz egiñiko lanak eta euren aurkikundeak aztertzen ditu lehenbizi.

Beste zati batetan aitz-margoe-tan ageri diren elur-oreinak biltzen ditu. Eta aizkenik, elur-orei-

nen urteak jakiteko, erabili ohi diren metodoak aplikatzen ditu bere lan honetan. Metodo hauen bitartez, ondorio oso jakingarriak ateratzera irixten da Jesus Altuna: elur-oreinak ez omen ziren negu otz eta gogorretan bakarrik iritxi lurralde hauetara, orain arte pentsatu ohi zana bezala. Udaldian ere baziren hemen elur-oreinak. Elur-oreinak, udaberri inguruan jaiotzen direla jakin ondoren, oreinak jaio eta handik zenbat urtetara eizaten zituzten jabetu eta gero atera ditu Jesus Altunak ondiook.

Interesgarria da benetan Jesus Altunaren paleontologi lan hau, Goi-Paleolitos aroko egurasti ta eiztarien biziera ezagutzeko bidea argitzen digulako.

MESOLITOS AROA EUSKAL HERRIAN

Juan Mari Apellanizek Bizkaiko

"Tarrerren" iazimenduen berri da-maigu bere lanean. Estudio sakon baten buruan Tarrerongo gizakien biziera eta kultura aztertzen ditu. Mesolitos aroko kulturari bizi dira Bizkaiko kobazulo hortako biztanleak. Abere eziketa ta buztin industri edo zeramikari ez dute ageri oraindik. Karbono-14 metodoz, leize zulo hontako zenbait errauts aztertut ondoren, Kristo baino 3.830 ± 120 urte lehenagokoa dala jakin da.

Oso kronologi dato interesgarria da hau, Mesolitos aroko zenbait kulturak zein berandu arte iraun duten jakiteko. Halaz ere, ondoren zabalegirik ez ditekela atera, dio Apellanizek, Tarrerongo Mesolitos kultura hontatik. Tokiko kultura bereizkuntza bat besterik izanik, gehiegizkoa omen litzake Euskal Herriko Mesolitos aroa, Tarrerongo aurkikundeaz baliaturik ikustea.

(4'gn orrian jarraitzen du)

NON ZER

- ETSIAIAK Laspiur-ek ... 3 garrenean
- EUSKALDUNA Haranburu-Altunak ... 3 garrenean
- DON KOSMEREN KORBATA Arostegik ... 4 garrenean
- 6 1 = 10 Artolak ... 4 garrenean
- «LENGUAJE Y PENSAMIENTO» Azurmendik ... 7 garrenean
- ALEJANDRO TAPIA PINTOREAZ Kortadik ... 7 garrenean
- BERGARAKO JAIK 9-10-11 garrenetan

MITXELENA

BITXITEGIA - ERLOJUTEGIA

Euskaldunak eskatu salneurriak (deskuentoa)

Avda. de Francia, 1

— I R U N —

Ez Merkenak

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira ganadu on, indartsuak, Eta nora jo jakin bear du baserritar burutsuak, Berebiziko aragi pillak; gañera esne putzuak, Oiek guziak berekin ditu Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

ERRENTERI

NERE BORDATXOTIK

LANAK AIXA EGIN

Igokande arratsalde, Azentzio arratsaldea.

Aiarako bidea artu genduen, "Iruntxiberri" korrikalaria aizkolari bihurturik ikusiko genduela-ta.

Ez giñan bakarrik, alajaiña! Ura jendearen enana!

Eg indo iirtxi ote da egun batez Aiarako alako elaturik?

Pausorik eman ezin, Ta... kristauena da gutxienekoa.

Nun aurkitu automobil koxkorra sartzeko ainbat tarte?

Ikusi gabe ezin sinistu.

"Iruntxiberri" lanak aixa egin zituen denboraz ikusiko duzutenez.

TRABESAK

Trabesak nola zeuden esango dizutegu "Iruntxiberri" lanari ekin baiño bost minutu aurreragotik:

"Berreun ogeitamari" ordubetea ehaki baietean.

"Ogeitemezortzi minutuan ezetz", entzuten ziran deadar batzuk.

Milla bider esan dugunez, guri ez digu onek burukominiñ ematen.

Ez gera jokalaria, eta ez genduke izan nai ere. Dabilleta bakoitza bere kontzientziarekin eta izateko moduarekin.

Euririk etzuen atertu denbora

guzian. Euritan asi ta euritan bukatu zituen lanak.

Arnaslode aundiarekin ordea.

ta amasei minutu sobratu zitzaizkion "Iruntxiberri" txikiari.

DANA ONDO

Katu bat elefantearen gainean jaritea bezela da "Iruntxiberri" kanako enborraren gainean jartzea. Kanako egurrak 108 ontzako gerribueta du. Aizkolari arteko neurketetan ebaten diran egurrik aundienak kanakoak dira.

"Polipaso" izan zuen maixu "Iruntxiberri".

Nola maixuak, ala ikasleak, ezin da obeto bete zituzten beren egitekoak.

Kanako egurrak aizkora aukera eskatzen du. Batzuk kirten motzekoak, erdipurdikoak besteak, eta —nola ez— kirten luzekoak beste batzuk, barrenaldea ondo arrapatzeak.

Sei aizkora eraman zituen plazara "Iruntxiberri".

ESKURIK ONDATU EZ

Beldur izatekoa zan (euriaren petralkeria ikusita), atzaparretatik galduko ote zan.

Zerbait penatuko zan, dudarik gabe, baiña guk ez genion seinale nabarmenik ikusi.

Gauza utsa da gorputzez "Iruntxiberri": 49 kilo besterik ez dalarik.

Aizkolaririk trebeenaren moldeak dauzka ordea. Oso egokia da; lantegia ezagutzen duena.

Zartada txikia, bera ain txikia izanik, baiña aizkol-kolpe bakoitza bere tokian, eta jardun sarri ta ugaria. Alperrik galtzekorik ezertxo ere ez; aizkorakada guziak "balekoak".

Baserriko semea izan, eta orain baiño lenagotik jakin aizkoraren berri.

Eta, bada-ezpada, an zuen aldamenen "Polipaso", une bakoitzean zer egin bear zuen obeto jakin zezan.

ERDI-LANAK

"Iruntxiberri" erdi-lanak, au da, enborraren erdi-partea, ogei minutu ta ogeitamar segunduan ebaki zuen; orduan eman zuen itzulia, buelta.

Azkenengo aizkol-kolpea eman zuenean, kanako egurra bi zati eginda gelditu zanean, denbora auek markatu zituzten erlojuak: 44 minutu ta 26 segundo.

Amabost minutu ta geiago sobrean.

Merezi ere ba-zuen eta, ura txalo zaparrada Aiako plazan!

Ertiñudea bezin bizkor jetxi zan gainetik; jolaseko lan bat izan zuela esan ziteken.

Jendetza ikaragarria.

Ez eguraldiak lagundu zuelako, "Iruntxiberri" aizkolari modura ikusteko zegon zaletasun eta egarriarengatik baizik.

Ote da inñun besterik, 49 kiloz gora ez danik, "Iruntxiberriren" marka ondu lezakenik?

Ez ditekenez ez da izango, agian, baiña gu ezetxean gaude.

BERRI POZGARRIA

Egunerokoetan irakurri gendue- nez, ogeitabat bertsolari bildu ziran oraintsu Errenderin.

Bodegón

Alejandro

Alejandro'ren Bodega dago

Donosti'ko txoko baten,

bein ezagutzen dutenak zintzo takite aruntz joaten.

Nai dan aukera ba-dezu beti jaten bezela edaten.

oberik ezin arki ditek

merke ta ondo ematen.

Fermin Calbetón, 4

DONOSTIA

Anton Valverde zanaren oroiz moldatutako jaialdia zan, Valverde jauna ain bertsozalea zalarik. Bertsolari gazteentzat moldatutako norgeiagoka.

Jaialdi baterako bertsolari gelegi. Jai astunegia izateko arrixkua.

Pozgarria da, ordea, ainbat bildu zirala jakitea.

Oietatik iru edo lau itxurantzeko irteten badira, zein mesedegarria Errenderiko billera!

ERRIAREN ARNESA

Gaurko euskaldun "intelektual" batzuentzat folklorekeri merke bat da bertsolaritza; lurperatu bearreko zerbait.

Bertsolariarekin batera, gure izkuntza bizia lurperatu nai dute, inñork entendi ez lezaken izkuntza trakets bat sortu asmoz dabiltzan bitarte.

Gorrotagarri zaigu erri-euskera, euskera bizi, euskera errikoi, euskera gatz eta piperduna.

Ordainez zer ematen zaigu?

Arri zar eta traste zarrak bezela euskera Museoa gorde bear badugu, ez gera alperrik ari!

Itzali dezagun beingoz gure erriaren arnasa.

Azken "puntilla" emaiogun euskerari, il eziñik dagon zezenari bezela.

Danok gera pekatari, ta barkapenik ez duen pekatua da gurea. Erriari bizkar eman diogu, ta erriak guri bizkar eman digu. Arrazoi aundiz gañiera.

Euskeranganako nazka sortzen ari gera gelditzen diran euskaldun bakarretan.

Inñolaz ulertu ezin duten euskera eskeintzen diegu; nekatu egin dira, aspertu, gogaitu.

Ez dute gurekin ezer jakin nai. Eskolatuak izan ezik ere, erdera askoz errezagoa zaiote; naiago dute artan irakurri.

Nun gaude gu egunetik egunerako atzerapen ikargarri au ez ikusteko?

Zertan gabiltzan alkar engaña tzen gure izkuntza berebiziko indarrak artzen ari balitz bezela?

AURRERA, ZUEK!

Aurrera zuek, bertsolari gazteok.

Aundi-usteko askok etzaitzte aintzat artuko; goitik beera begiratu dizuete; iseka ta burla egingo dizuete, bear bada.

Lau itz itxuran tolestatzeko gai ez diranak izango dira sarritan orrelakoak.

Eldu zuek erri-izkera biziari: jaulki burura datorkitutena.

Euskeraz ezjakin utsak generala alfabetazio kanpañak egiten ari gertu.

Geuk aitortzen dugu tutik ez dakigula; aurtxoak katonarekin bezela asi bear dugula gure izkuntzarekin.

Ta bienbitartean, al genezakenik euskerarik xamurren, erreen eta errikoiena egin bearrean, "pekatu mortala" baiño astunagoko euskera darabilkigu.

Euskera ongien menderatzen dutenak, euskera erabiltzeko errezatunik geien duten gizonak nundik jipoituko gabiltza.

Egunen batez konturatuko gera zenbat astakeri ari geran egiten.

Baiña, agian, beranduegi izango da orduan.

Museora baztertua izango dugu euskera.

Zentzua erabat galtzen badugu, gureak egin du.

Gure gaurko jokabidea ikusita, galdua ote dugun esan ditek.

Samintasunez gañiezka erabiltzen dugu gai au. Geure burua pekatari egiñaz gañiera, gutxi edo geiago danok kutsuturik gauden ezker.

Zertarako ikasketak, zertarako jakinduria, zertarako zientzia, barrenara palta bazaigu?

Zer da bearren orri?

Zentzua ta euskal sena, ta biak ari dira gugandik urrutiratzen. Gero ta geiago, zoritxarrez.

Basarri

BYASS 96

gizon
batek
esan
du!

TAPOI BETEZIÑEZKOA

brandy

BYASS 96

Ardo aukeratuetatik lurrindua. Koska berezikoa.

GONZALEZ BYASS

Glupuzkoarako Ordezkarria: Fuenterrabia, 33 Donostia.

Paulo VI - garrenaren agiri berria

ZUZENTASUN GEHIAGO

Agiri berri bat argitaratu du VI garren Paulo aita santuak Eliza gaurko munduan gehiago txertatu nahirik eta gaurko arazoari argi emanaz.

Aurrera doa gizadia. Eta aurreratze ortan lehen ikusten etziran arazoak eta lehen sortzen etziran galdera berriak jaiotzen dira. Aurreratze onek buruaste berriak dakazkigu.

Agiri au lo zorroan eta otoitz goxo utsean dauden kristauen-tzat extenkada zorrotza dala uste dugu. Dirudun eta jauntxoentzat mingarri. Burrukan sartuta dauden zenbait kristauntzat eztabaidagarri.

Dena dela agiri onen berri emango dugu Z. A.-ren leiotilla ontatik. Gaurko alderdi auxa aipatuko dugu: agiri onen zuzentasun egarria.

«Bildurgarritako aldeak daude errialdeetan ekonomi, kultura eta politika kontuan. Bartzuk industriaz jantziak dauden bitartean besteak nekazari-aroan arkitzen dira. Bartzuk ondasunetaz orniturik arkitzen diran bitartean besteak goseak daude. Bartzuk jakinduriaz jantziak dauden bitartean, besteak irakurtzen ere ez dakitela arkitzen dira».

«Toki guzietan dago zuzentasun gehiagoren egarria, egiazko pakearen ametsa, gizonen eta errian arteko begirune-irrika».

«...Arrazaz, jatorriz, gorputzeko-azalez, kulturaz, sexoz eta erlijioz zapalduak dauden bidegabekeria aipatu beharra dago».

«Estadu baten barruan daudenak berdiñak izan behar dute legearen aurrean: erraztasun berdiñak izan behar dituzte diru-biderako, kulturarako eta aginterako: guztientzat berdin zabaldu behar dute nazioko ondasunak».

«Etengabeko zirikaldu dituz gizonak norberekoikeria eta jauntxokeria. Gero eta sena ohea behar dugu bidegabekeri berrietaz ohartzeko».

«Non-nahi sortzen dira bereizkeri berriak errieri, kulturari erlijioari eta politikari begira». Sarritan ahaztutzen dira giza-eskubideak. Eta parra ere egiten zaie edo itxura utseko begirune besterik etzaie gordetzen».

Tartean noiznahi irakur ditezke onelako itzak edo antzekoak. Gizarteko desberdintasun eta bidegabekeria salatzen ditu Paulo VI-garrenak. Eta guziori zuzentasun, elkartasun eta berdintasunaren aldeko lana erakusten digu.

Ez dago geldi egotetik.

«Bakoitzak aztertu beza orain arte egin duana eta ikus emendik aurrera zer egin behar duan. Ez da aski egi bartzuk gogoratzea, asmo onak eukitzea, bidegabekeri bildurgarriak azaltzea, eta igarilearen antzera gogor salatzea. Bakoitzak bere erantzun-kizunari eta bere lanari eldu behar dio».

Aspaldiko auzia gaurkotzat

Ez nuke nai, emakumearen gorapen edo «promozio» deritzagun orren aurka naizela inork uste izaterik. Ez orixe. Baiña gaurko gazteak uste du, emakumearen aldeko ekintza ontaz, leengoek ez zutela ametsik ere egin, eta gaxoak egundo itzik atera gabe, apal-apal jasan zutela gizonak ezarritako kate, edo bere menpeko izatea.

Au idazten dedan onen gogoan ere, ez zuten iskanbilla ta zarata gutxi atera ingeles emakumeek «sufragista» izenez ezagutu genituenak. Legeak gizonetakoak egiten ditu, ta beretzat egin ere. Emakumearentzat, gizonbidez linburtzea, ta bere edertasunari omen-egitea, bear duana dollorkeri gabe ematea, ta onbidez poz ematea. Baiña gizartean nagusi, beti bera.

«Sufragistentzat» ordea au ezer gutxi nunbait, eta emakumeari, emakume bezela bere balioa aintzartatu, ta zegokiona gizonetako bezela gizartean zegozkion eskubideak ematea.

Ez dakit orrela izango zan, baiña emakume ausartsu aiek, egunkari ta aldizkarietan gizonok parregarri azaltzen zituzten, Mari-mutil, zarkote, itxusi bartzuk bezela erakusten zizkiguten. Ainstesteraño, emakume zatar baldar bat ikusten genduenan emakumeak, geuk ixekaz esan oi genduen: «Sufragista» dirudi. Auteskudeetan botoa emateko eskatuaz jeiki ziran onekin beren alderako beste zerbait geiago lortzeko itxaropenez. Baiña, orain bezela leen ere, emakumeak, edertasunak ematen dion erakarpene maite. Ta idazle, gizon maltzurak, ain parregarri ipiñi zituzten, emakume, ausartsu aien aldera besteak etzuten nai-izan jo. Ta ezer gutxi lortu ta ixildu egin ziran.

Orain ordea, gizonetako bera da emakumearen gorapen au altxatzen duana. Ez daukagu botoa eskatzen jeiki bearrik, eskubide ori aspalditxat badugu-ta. Eskubide au degula zaartu geranok, ezer asko lortu degunik... ez det uste. Tene

lan bat danez, alegia gizon bakoitzak munduarekin duan harremanen agerpidea, pertsona bakoitzak bere «HITZA» berezia izanen du. Halaber gizon elkarte bakoitzak.

Gizon eta gizaki mota bakoitzak, harreman berezia du munduarekin eta beste gizonekin, eta hain zuzen ere langile batek eta nagusi batek ez dituzte mundu eta giza-inguru berdinak, beraz beren «hitza» ez da berdina izanen. Alegia bi gizonok «bai» hitza aho soinu berdinez diote, baina agian esanahi desberdina muin dutelarik. «Bai» esatean ukatu ere egin daiteke.

Argi alderditu behar ditugu «hitza» konzeptoaren muina eta azala. Agian batak eta besteak euskeraz mintzatzen ardua eta interesa desberdinez sailtzen gara eta ezin genezake elkar kompreni. Zeren azala berdinez, muina, funtsa eta esanahi ugari adierazi liteke. Denok euskeraz mintza arren ez dugu errealidade berdina hitz-egiten. Bartzuk HERRIA «hitz» egiten dute eta besteek beren interesa hitz eta errealidade bihurtzen, lantzen eta egiten duena da, «HITZ» hori ez da ahoko hortzetik zintzilik dagoen zerbait, ezenez katean eta fabrikari osatzen den gauza bat da.

Euskeraz dakiten guztiak ez dira euskaldun, zeren zenbait euskeraz hitzegin arren HERRI-DESEGINTZAN sailtzen dira. Zenbait alorrean HERRIA ondutzen ari dira. Euskalduna euskeraz mintzatzen dena da, baina euskeraz hitzeginetako era asko da, jatorra batak eta arrotza besteak. Zer nolako mundua eta herria tautu eta landu (lan=hitz), halako euskalduna. Euskal Herria «HITZ» egiten duana da euskaldun. «Euskeraz duna, euskalduna da» definizioz arrunt honen segurtasun bat dakar bere barnean, esaera borobila, berezkoa dirudi... eta hor datza mitoak. «Euskaldun» hitza bertxatu behar dugu bere esanahi jatorra ezagutze arren. Hizkuntzaren «formalismo» batean eroriak gara, baina agian azala baino muina eta esanahiak axola handiagoa dute. Euskalduna nor den jakiteko euskeraren barne mui-

ETSAIAK

Norbaitek esan dezake, agian, berriz ere euskeraz arloaren ingurua aztertzen ari garela eta hobe lizatekeala proletargoaz hitz egitea.

Proletargoaz hitz egiteko garaia ere etorriko ahal zait. Baina euskeraren hil edo biziko kinka estu hau benetan larria dugunez, ez dezakegu, inolaz ere, denborarik gal. Zenbait prolema, arrunta izan daiteke mundu zabalean, baina euskeraren prolema euskaldunoi bakarrik dagokigu, gure gurea da, nahiz eta Europa oso baten kultura zati nabari izan, ez dugu-ta kanpotiko laguntzarik.

Kondairaren zehar euskeraz galdutx etorri da Euskal Herrian. Galtze hau, kanpotik izanik noski, batetan gudu gora behekar izan direlako, besteetan inguruetako Herrien kulturak eraginiko kutsuz, dena dela, Euskal Herriaren mugak kanpotik barruruntz batzen eta gutiagotzen etorri dira.

Gaur Euskal Herriaren bihotz barnean bertan dugu prolema garrantza eta ea nola konponduko, zera da, gure betebeharra. Gaur ez dugu ia euskal huts eta erdal huts diren muga bitarterik, erdi nahasi baizik. Baina Euskal Herri bat bada oraindik eta euskal konzientzia ere bai, euskeraz mintzatzen eta euskeraz bultzatu nahiz ari bai gara.

Hara baina, euskerak etsai asko du gaur egun. Baina bada etsai kaltetarri bat: zerbait euskeraren alde egin ahal izan eta egiten ez duena. Hori da gaur, guk dadukagun etsaierik txarrenetakoa: Euskeraren alde zerbait egin ahal izan eta egiten ez duena: hortarako ahalmena izan eta euskeraren alde jartzen ez duena; euskaltzalea dela ere esan eta ezer onki egiten ez duena euskeraren alde.

Euskerak lagun asko behar du biziko bada. Denon laguntzaren egarri da euskeraz.

Herri ta hiri bakoitzean beti izaten da euskeraren alde zerbait egin dezakeen norbait, baina martxan jarri beharrekoa, bultzatza ere egin beharrekoa. Batetan euskal irakaskintza martxan jarri dezakeen gizon edo emakume preparatu bat; bestetan maisu bat, edo apaiz bat edo, norbait. Gutxienez non-nahi dagoke bila ibilize gero.

Hiri nagusi samarrez ariko baintz, eta bizi naizen Eibar honetaxe radio bat edo beste egin nahiz jarri, 25en-bat kilometrorra euskeraz hiltzen zaukula esan nezake, hau da. Gasteiz alderuntz radio bat joko banu, Eskoriatzan bukatuko lizateke gure mintzairaren bizia.

Handik gora hauzo ttipi edo baserri bakarti bartzuk arki genitza-ke, baina kale-hiritzat harturik, Eskoriatza genduke euskeraren muga.

Eta nola dadukagu Eskoriatzan euskeraz? Beste zenbait herritan bezala jende helduak bakarrik hitz egiten dutela, baina ia ume denak erderaz. Non nahiko kanta zahar beldurgarri bihurtzen ari den kakoa. Baina zer egiten da Eskoriatzan euskeraren alde? Nik dakidanez, ezer gutti.

Hogei-tamar bat ume dituen ikastola bat omen dago eta andereño bakar bat. Ez dakit hortik aurrera joteko nolako giroa izan dezakeen, baina badirudi neska gazte baten edo biren lan hutsak eraginitako lana dela. Eta nola daude gurasoak? Eta nola ote daude zerbait euskeraren alde egin lezaketen gizon eta emakumezkoak? Zer nolatan ote daude ere euskeraren alde egin behar eta lezaketen bertako apaizak?

Itxura danez, ez bide dago herrian kontzientzia askorik. Baina bai kontzientzia hori esnatu behar

luteken zenbait. Beraz horiek dira, hain zuzen, Eskoriatzako euskeraren egoera zuzper dezaketene pertsonak. Nor dira, bada, pertsona horiek? Nor da euskeraren alde zerbait egin dezakeen hori eta egin dezakeenaren egiten ez duena?

Hamalka herriri buruz egin ditzakegu galdera guzti horiek.

Besterik ez denean, apaizak li-rake egokienak. Baina ikus dezagun zer nolatzakoa den Eskoriatzako egoera. Eta azter dezagun beren meza antolaketa eta betikoa: Larunbatetan, arratsaldeko 8-etan (hilunabarra) meza osoa euskeraz omen da. Zorionak! Baina azter dezagun igandeetakoak: Goizeko 7:30 etan, goizegi delako noski ez omen da ia inor joaten eta euskeraz izaten bide da. Meza Nagusia, berian «Herriko Meza» deitzen omen diote, goizeko hamarretan. «Herriko meza» deritzanarren, sermoi edo hitzaldia erdera hutsez, meza erderaz, eta inoizka «kanta sinboliku» antzean kantatxo bat euskeraz. Hau folklokeria hutsa da.

Eguerdiko hamabietan beste meza bat. Dena erderaz. A, hori bai! Jaun-hartzean «Ogi Zerutik...» kantatzen omen da. Folklokeria esateko baino hobeto deritzat «folklorismoa» esatea eta barka nazate-lia gramatikalariek.

Gauzak agiriari jarri beharra izaten da eta jarri egin behar. Egia gordinak direnean min izaten dugu.

Horrela galtzen dugu geure herrietako euskeraz eta euskal giroa. «Gero Indigenaz» mintzatzen zai-gunean, beti txinarrak, Ekuadorko basati antzeko gizonak edo Afrikako beltzak ekartzen dauzkigute aurpegira. Gu, geu, Euskal-Herrian euskaldunok «indigenak» ez bagina bezala.

Eskoriatzaz ari garenez, nork lan egin behar du euskeraren alde, eta nola? Elizaren aldetik euskerari aurrera-bidea emanaz, bertoko apaizek Kristoren egiak ahal denik eta gehienez euskeraz emanaz; meza moldaketa horretan orain duten baino euskal giroa hobetz eginik. Badute puntu honetan txalagarri izan den ikasbidea: Joan den Apirilaren azkenetan Donostiako gure Gotzai jaunak Eskoriatzan haurren konfirmazioa egin omen du eta ia dena euskeraz egin ere. Txalorik bero ta gartsuenak Gotzai Jaunari.

Eta zer esan ikastolatetz? Bat bakarra ahal dago? Nor lagundu dezake? Nor dago kontzientziatua? Ez ahal da herrian horretarako jende askorik ikusten, «dolce vita» bat besterik egiten ez ezik? Beraz, kontzientziatuak dauden bakanek, edo-ta euskeraren alde lan egiteko daioak dituztelako, non-nahi dela, horiek dira eta izan behar ere benetako ekintza sakon batean abiatu behar lizatekeanak. Besterik ezean, hor ere, gutxienez, apaizek berek, lagunik hoberenak. Lagundu ikastolei!

Ikusten denez, eskola aldetik preparatuak direlako, bestalde herriaren aurrean zerbait erreprezentatibidade edo ordegarritza dutelako, edo, nola-nahi dela ere, horretarako konzientziatuak baldin badira, egokien lizateken horietan izan behar dute euskeraz aldaz gora eta zuzper aldi batetan jarri behar dutenak: giroa sortuaz, ikastola indartuaz, gurasoak kontzientziatuaz, Gipuzkoan den Ikastola Elkarteari ere eskaria eginaz, noski, hitzaldi edo nolabaiteko laguntza lor dezaten hiri horretakoek.

Mezatan ordea, euskerari lehen-tasun edo preferentzia emanaz.

Eskoriatza, beste zenbait euskal hiri bezala, euskal aldetik hiltzen uzteko eskubiderik ez baitugu. Geroko gizaldiek Euskal Herrian euskeraz galduta aurkitzeko baino, euskeraz bizi ta indartsu izatearen eskubide oso-osoak dutelako. Ez dadukagu euskeraz geure ahulkeriazko jokabide merke bategatik bazterretara hiltzen uzteko ez eskubiderik ez eta arrazoirik.

Eskoriatza, Eibartik begira jarri-rik, euskal azken hiri edo herria dugu Gasteizera bidean. Zerbait egin dezakezutenok bil zaitezte, eta bai ikastolei, bai euskal giro oso bati benetako indarra eman hizaio-zue, hori baita euskeraren aldetik Euskal Herriak eskatzen daukuna eta baita geroko gizaldiak. Geroko gizaldi horiek ez gaitzela mada-rika.

Zeuken eskuetan, zeuen gogoetan, zeron betebeharrak, zentzun eta kontzientzietan duzue ekintza.

Luis Haranburu-Altuna

Imanol Laspiurrek

EUSKAL MITOLOGIA

EUSKALDUNA

Beldur naiz gaurkoan, zeren eta agian ez dira ados izanen nere jardun honekin, ez ezker-eskuin-goak ez eta aintzingibelekoak ere. Baina, irakurle, honetaz ez bazara kontent, egizu zuk zeure molde eta gisara. Bideanar diot ez dudala neure iritzia erdiko bidetik eraman nahi. Baina ozka iezadan gaia eta saia nadin galdera hauei erantzun ematera:

NOR DA EUSKALDUN?

NON DATZA EUSKAL IZAERA?

Zu eta ni euskaldun gara, baina ez genduke agian esanen, geure eusgaldun izaera non datzan. «Euskaldun gara», baina zergatik euskaldun eta ez ijitoar? Euskeraz hitz egiten dugulako? Odol berezi bat dugulako?... —Bai, eta ez. Zeren ez datza hemen geure euskal izatearen aizken funtsa.

Arrazoi hauk zinezkoak badira ere, zenbait mito aztertuz kutsatuak dira. «Euskaldun» hitza mito berezi baten gordailu eta habia da. Hitz honen azalak esanahi asko du eta mota askotako gizonak eta egoerak estaltzen dira hitz honen muinean.

Ene baitan, «Euskaldun» hitzaren mitoak hiru eratako alderdiak ditu, hain zuzen ere izaerari, hizkuntzari, eta sor-leku edo lurriari dagozkien alderdiak. Hiru alderdi hauk bakarka aztertuko ditut; beraz mito honen azterketa lan bakarra izanik hiru ataletan banatua emanen dizuet. Gaurkoan hizkuntza alderdiari ekinen diot.

—oOo—

Joan den hileko igande batez eta bertsolari saio batean, bertsolari bati (Lopategi), «nor zen euskalduna» esan zezala, otoi, eskatu zitzaion; bere bertsoan eta erantzun gisara definizioa hontara heldu zen:

«Euskeraz egiten duna da Euskalduna».

Ene aburuz jatorra eta zuzena deritzat erantzun honi, baina sakonagoan aztertzen badugu argi genkusake mitoz kutsatua dela. Bertsolariaren erantzuna hontara biltzen da:

EUSKALDUN=EUSKERA-DUNA.

Definizione hau «tautologia» bat dugu, alegia, mugatzen ahaletzen den hitza orobat berdinean definitzen du. Muga, mugaz du neurtzen. Hitz bat, hitz berarekin du definitzen.

Mitoak tautologia du gerizpe eta gordailu. Desmitogintzaren egitekoa zera da: hitza bortxatu eta kanporat aterarazi. Hitz mitoaren habia denez gero, hitzatan at jarrazki behar. Beraz, eta sarri-ri mitoak tautologia batean gordetzen da eta han datza xelatan, definizioa (Jakintza) jator baten beldur.

Direla lau hurte, 1967-ko udaberri mugan hain zuzen, gora behera asko izan zen Z.A.ko orrialdeetan euskaldun izatearen inguru. Zertarako? Zergatik euskaldun? Eta ugari ziren iritziak; haietako zenbait iritzi aztertuko dut.

«Euskerarik gabe, euskaldun irau-nen ez dudala garbi dago niretzat», zion batek. «Euskalduna naiz euskeraz bidez» besteak, eta hirugarrenak: «Euskaldunak gara, euskaldun garelako». Ez noakizue azterketa bortitzi egitea, zeren argi dakusagu hiru iritzi hauek ere, tautologia dutela beren pentsaeraren ardatz. Mito berdinean erortzen dira, zeren euskaldun nor eta zer den adierazteko, ez dira «Euskaldun» hitzatan at jarri, aitzitik «Euskaldun» konzeptoan dira babestuak. Besterik litzake agian, EUSKERA zer den esanen baligute. Beren definizioaren kurpil itxitan erten beharrean izanen ziren orduan. Beste zenbait konzepto eta hitz eskuratuk beharko zuten, euskaldun nor den esateko.

Neuk bertsolariaren definitzea ontzat emanaz, alegia euskalduna euskeraz hitzegiten duna dela onhartuaz, definizioa hau zabaltzera «irekitzera» noakizue, eta baldin «euskaldun» hitza bortxaturik gertatzen bada, mitoak desegina izanen da.

Zer da HITZA? arrunt eta xeheki esanik: «HITZA GIZONAREN EKINTZA BAT DA». Bai, hitza ekintza bat da, gizonak lan eginez eta nekaturik erditzen duan ekintza bat. Pertsona bakoitzak bereziki ekiten dio munduari; beraz eta «hitza»

Don Kosmeren korbata

Martxoaren ogei ta zortzian, azaldu zan au: Es-taduagandik eliza libro izateko, beregandik jasotzen zuan diru laguntzari uko egiñ bear ziola apaizak alegia.

Emen zegoan kakoa: Alde batetik Elizaren askatasunagatik alde batera utzi egin bear Estaduaren diru laguntza; Bestetik ordea, Estaduko laguntza ori gabe, Nola bizi apaizak? Neretzat askatu eziñezko korapilloa zan. Onela zan nere irakurgaiaren amaiera: «Zer egin...? Illunpe onetan argitasun piskat bat pozkiro artuko nuke».

Argitasuna eman naiaz, irakurle batek, apalik, erantzun dit:

«Aurren irakasle, nere iritziz lanbide onena. Irakasleak ain urri dabiltzanez geroz, poz pozik ikusiko lituzke erriak, nik uste. Apaizak, Meza eta beste eginkizunengatik artzen duan saria, artzen jarraitu dagiala, ba, lana egiten duanak bere saria bear du eta pozik ematen dio kristauak. Ori da nere iritzia apala».

Millia esker zure erantzun apalagatik. Ona eta baliosua da gerora sortuko diran apaizei begiratura. Apaizaren ogibide bat izan ditekero geroxeago, aurrei eskola ematea. Baiña gaur...? Irakasle izateko Maisu titulua bear da; gaur eguneko apaiz geienak ez dituzu maisu; apez lanetatik kanpora ezin ba izan irakasle. Leenean gelditzen da beraz rere galdera: Gaur eguneko apaiza, Estaduaren diru laguntzarik gabe, Nola bizi?

Gerora sortuko diran apaizek kezka tikia damai-date, Estadu laguntza bearrik ez dute izango bizi al izateko.

Zer eratakoak izango diran geroko apaizak...? Geroaren berri, Nork daki? Gaurkoz, txorakeri bat egiten utziko didazu, irakurle...? Une batean Igarle jostalari izan nai det.

Zuk ezagutzen dituzun bezelako apaizak amaitzen dijoaz. Apaiztegi-Seminarioak isten ari dira... Apaizetako bokazioak, mundu guzian, utsean gelditzen... Zarrak badijoaz, berrikeri ez dator, agur, beraz gaur eguneko erako apaizak.

Izango dira ordea gerora ere Apaizak Eleizan. Urri izango dirala deritzat apaiz ezkongekak. Baiña izango dira Kristoganako maitasunagatik eta erriaren zerbitzua obeto egiteko, ezkongegeldituko diranak ere. Aintziñan apostoluak bezela erriz erri misiolari izango dira... Erri bateko apaiz ez dira izango; batera eta bestera ibilliko dira kristau taldeak ikusten, zaizten, aien sinesmena suspertzen... Apaiz lan utsean jardungo dira eta emengo eta angokristau talderengandik jasoko dute bizi al izateko bear du-

Gaiñontzeko apaizak guztiz erriko izango dira... Gaur eguneko parrokiak geroak ez ditu ezagutuko... Kristauak erri bakoitzean taldeetan banatuko dira... Talde bakoitzak bere apaiza aldi baterako aukeratu du... Aintziñan bezela geienetan orrelako apaizak ezkontutakoak izango dira... Beren lanetik bizi diranak... irakasle, langille... ofizialista... Bizi al izateko iñoren laguntz bearrik ez dute izango.

Aski dut... Igarle zozo eta ez jakintzat joko nazu noski; bear ba da arrazoi aundiz gaiñera.

—oOo—

Jasoa dut beste irakurgai polita. Onela dio: «San Jose egunean korbata jantzita ibilli zan D. Kosme apaiza... Ez det itzik egin nai... Obe det ixillik egotea...».

Kosme izena nerea da gero e...? Gogorra egin du apez orrek... Ain polita den lepoko esparadrapiaren orde, korbata jantzi alajaiña... Ori da pekatua, ori.

Serioski, ona emen nere iritzia: Apaiza ez bedi izan erriagandik berezitatuko aparteko kasta bat. Erriko izan bedi apaiza... Apaizak, klase berezi batean mugatzen zituen sotanak... Ongi baztertua belaz. Erriarekin bat egiñik izan bear duen ezaugarri ez zan sotana. Tarte aundia jartzen zuan erri eta apaizen artean... Apaiz errikoa, erriaren antza jantzi bedi... Igandean, Ezkontza, bataio eta jaietan apain jartzen dira erriko semeak; oro bat egin bezate apezek ere... Igande eta aste, erriaren kideko izan bedi apaiza jazkeran ere.

Apostoluak arrantzale jantziak zerabilzkiten... Amalau garren gizaaldiraño, sotanarik gabe, beste edozein erriaren bezela jantzi oi zan apaiza. Komeni dala apaizak apaiz ezaugarri seiñale bat eramatea...? Gurutzetxo bat esate baterako...? Ez dago gaizki, baiña ez derizkiot bearrezko.

Dena dela eziñ neurtu nezake asto bat, zintzilika daraman sokagatik... Korbata daraman apaiza santu aundi bat berdiñ liteke... Ez dut uste sotana barruan dabillen apeza, guztiz Jainkozkoa, beti danik. Denean denetakoak.

Bosgarren gizaaldian, fraille jantzia jarri nai izan zuten Narbonako apaizek. Astindu ederra eman zien garai artako Aita Santu Zelestinok:

«Gu, apaizok, ez gaituzte berezi eta ezagutu bear gaiñontzeko erri eta gizonetatik, jantziari esker, jakinduariagatik baizik; ez soiñekoari esker gure bizieragatik batez ere».

Arostegitar Jokin

Joxe Migel...

(I'gn orrialdean asiera)

“MARIZULO”-KO GIZONA

Jose Maria Basabe, Bartzelona-ko Unibersidadean Antropologi irakasle danak Urrietako Marizulo aitz-zuloan arkitutako giza-gorputz ezurren azterketa bat ere ageri da “MUNIBE” aldizkarian.

Marizuloko gizaki honen gorputz eskeleto guzia arkitu da, ezur zati batzuk izan ezik. Basabek giza kasaa ezurren ta beste zenait ezurren azterketa sakona eskeintzen digu. Azkenik, Santimamiñe eta Peziñako dolmenetako kaska ezurrekin konparatzen du Marizuloko kalabera hau.

Lehenbiziko azterketaren ondorenik agerianak hauek ditugu: Eneolitos arokoa da, Marizuloko eskeleto hau. 25 urte inguruko gizonetako batena. Bere gorputz luzera 165 metrokoa zen ta 1.500 zentimetro kubikoko buru-utsune-neurria du.

Basabe dionez, Marizuloko gizon hau ez dugu euskal edo Pirinio sartalde arrazakoa. Santimamiñeko kaska ezurra baino diferentzi gehiago ditu euskal arrazarekin. Eta Santimamiñe-koa euskal arrazako ar baditeke ere, Marizuloko gizon hau, mediterraneo arrazaren barruan sailkatu beharra dugu.

GOROSTA BENAKO AIZKORA

Eta “MUNIBE” aldizkariak euskal prehistoriari eskeintzen dion zenbakia bukatzeko, euskerazko lan bat. Juan San Martin da bere egile. Euskerazko lan hontan J. San Martinek Eibarko Gorosta Beña baserri inguruko soroan arkitu den arri aizkora baten berri eskeintzen digu. Arri aizkora hau, leundua da, ez landua. Ofita arriz egina da. Neo-Eneolitos aroko arlantzeari dagokion tresna dala esaten digu J. San Martinek. Eta Eibartik in-

guru diren Elosu-Plentxi ta Kalamuako dolmenekin zer ikusi handia duela esanaz bukatzen du J. San Martinek bere lana.

Aizkora hau arkitu duen emakumea ta bere berri ematen diguna, euskaldun izanik, aizkora egilea ere, euskaldun izanen zen ziur aski. Arrigarria benetan milaka urtetako kultura lotura hau!

Ba dira lan hauetaz gainera, beste bi lan ere. Bata, Maraia Dolores Etxaiderena da. Budiño (Pontevedra) iazimenduko arlantzeari buruz mintzo zaigu. Bigarren lana, Martin Almagro-ren SaHara-ko aizkora irudizko grabatu batzuri buruzko da.

Pozgarria benetan “MUNIBE” zenbaki honen goi-maila. Gutxitan ikus ditzakegu ain lan sakon, jakingarri ta zientifikuak gure herri jakintza sail batean.

Beto ba laster Joxe Migel Barandiarani eskeinitako beste bi zenbakiak ere. Ta irakurle, etzazu izan zenbaki hau ta ondorengoak eskuratze beldurrik. Etzera damutuko. Ez orixe B. Otaegi

zeruko
ARGIA

Zuzenadaria:

MIREN JONE AZURZA
ARISTEGIETA

Nafarroa-Kantauri eta Aragoi-ko Kaputxinoak argitaratua (Kale Nagusia, 50-1.º Burlada-Pamplona).

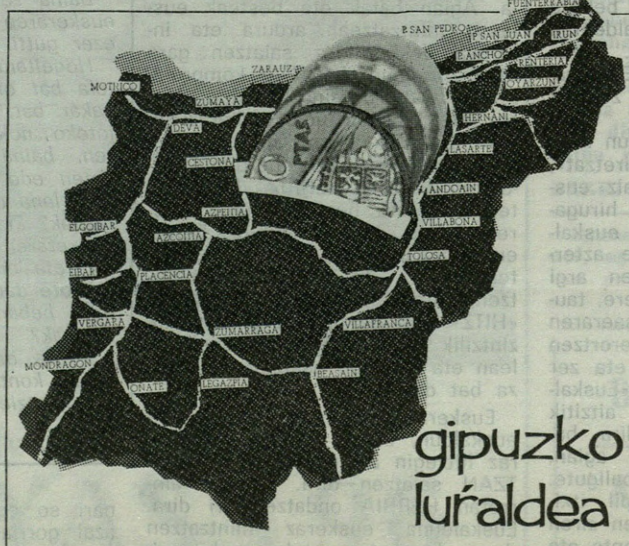
Donostian: Okendo, 22
Tel. 42.66.66

ARPIDE SARIA:

Barruan	250 pezeta
Korreko batasune-tako errietan	300 pezeta
Atzerrietako beste errietan	320 pezeta
Aidez	Aurrez gal-detu

Salmetan (ale bakoitza)	6 pezeta
-------------------------	----------

auñezki kutxak ez dute oi aziodunik, baiña donostiko auñezki kutxa municipalak ba du azio-jabea ta gaiñera bakaña

Donosti'ko aurrezki kutxa Munizipala'k eskuratzen ditun irabaziak, bakarraren onerako ditu: gizarte-lan, jakintza, ikastetxe, aur, kirol, abere ta nekazaritzari dagozkien bear guziak bete eta Gipuzko osoko luzeeran eta zabaleran sakabanatu.

Gure azio-jabe bakarra, bera baida.

bere eginbearrak betetakoan, azio-jabe

**DONOSTI'KO
AURREZKI KUTXA
MUNIZIPALA'K**

EGIPTO, Eskubiratzen ari...?

Oraingoz beintzat, Egipton irabazle atera dana, Sadat lehendakaria da. Borroka, dirudienez, gogorra izan da. Ikusi besterik ez dago nortzuk izan diran Gobernutik boteak. Izan ere borroka galdu ta orain espetxeratuak diranak, ministerio garrantzitsuenak bereak zituzten. Militarrena, poliziarena, informazioarena ta beste ministerio batzuen buruzagitza ere bereak zituzten. Eta hori bakarrik ez, Egiptoko partidu bakarraren kontrola ere beren eskuetan zuten. Hau aski ez izanik, Sabri jauna Egiptoko bigarren lehendaari zan. Beraz erakunde politiko gehienak eta garrantzitsuenak beren eskuetan zeuzkaten. Baina orain espetxean arkitzen dira.

Nola atera da orduan garaille Sadat lehendakaria? Batez ere, militarren laguntza izan dualako. Izan ere gauza bat da ministerio baten buruzagi izatea, Mohamed Fawzi militarren zan bezala ta oso bestea, ministerioaren kontrola izatea, militarren kontrola izatea, alegia. Ta horixe da gertatu dana. Mohamed Fawzi, militarren buruzagitza zuan baina etzituan militarren kontrolatzen. Militar gehienak, denak ez izan arren, Sadat lehendakariaren alde jarri dira. Emen izan du beraz laguntzirik andiena bere nahia garaille ateratzeko.

Bestalde, estatu zentralizatu batean, Egiptokoa dan bezala, lehendakari batek beti izaten du indarra ta gehiago oraindik referendun batez onartua izan bada, Saat izan dan bezala. Ta agintariengnako begirunea eskatzen diran religio indartsu baten laguntza badu agintaritzaren are ta indartsuago izango da.

Sadatek laguntza hauek denak eta beste bat ere ba zuan eta du: lurren jabe dan burgesi zaharrarena ta burgesia liberalarena laguntza.

Azken aldi hontan, lur jabe ziranek, berriro, lehen kendu zitzaizkien lurraldeak bihurtu egi zaizkie. Burgesia liberalari berriz, ekonomi, zentralizakia atsegin etzitzaiolarik, Sadatek liberal kutsuko neurriak ezarri zituan. Honela errez bereganatu zuan burgesia liberala.

Gauzak horrela dirala ikusirik ez da beraz arritzekoa gobernu berriak eskubi kutsua izatea. Gauzak lehenera datoz. Nassrek ezkereratu zanean, lurperatu zuan elkarte nazionala, Sadatek piztu egin nahi duala dirudi.

Baina Egiptoko gertaerak ezin ditezke barrenko egoeratik esplika. Oñarrizko esplikabidea Egiptok Israelekin dituan aremanetan dago. Egiptok ta Israel arteko guda begien aurrean ez badugu ezin geneza behar bezala konpreni Egiptoren gaur eguneko egoera. Beste guztiei eragiten dien gertaera haxe da: guda. Egiptoren gaurko egoeraren kaka erantzun hontan datza: Nola jokatu behar da Israelearen aurrean?

Galdera honi bi erantzun mota eman zaizkio, bat Sadat eta bere lagunak emandakoa ta bestea Sabri ta berarekin batera orain espetxeratuak emandakoa. Bi erantzun hauek erantzun berdiña dute: pake zuzen eta egoki bat Egiptorentzat sortu nahi izatea.

Sadaten pentsamentua honela laburtu ditek: okupatutako lurraldeak Israelek ez ditu inoiz ere bere gogoz utziko. Gudak, beraz, jarraituko du ta gaizkiago prestatua dagolako ta arabe beste estatuengandik la guntza andirik izango ez dualako, Egipto berriro ere galtzaille aterako da. Gauzak, ordea, bestela gerta ditezke Iparamerikak Israeli eragiten ba dio. Israeleen postura alda dezakeana, bigundu lezakeana Iparamerikak bakarrik da.

Beraz, urak bere onera ekarri nahi baditugu, guk Iparamerikarekin ondo konpondu behar dugu. Honela Iparamerikak naiz eta Egiptori ez lagundu gauzak otzatsun andiagoan aztertuko ditu. Ta hori Egiptorentzat komenigarri da. Gogor erantzun zioten besteak postura honi. Iparamerikan uste izatea hori inperialismoaren atzaparretan erori nahi izatea da. Iparamerika ta Israeleen arteko lokarriak austeko derrigorrezkoa izango da Iparamerikari zerbait garrantzitsua ematea, alegia, Egiptoren askatasuna galtzea. Bestalde, Iparamerikarengana urreratzeak Rusiaregandik urrutiratu beharra eskatzen du.

Ta hori egitea erokeri bat egitea litzake. Izan ere zein da gaur Egiptori laguntzen diona armaz bai tekniko, Rusia ez bada? Traizio bat egitea izango litzake beraz Iparamerikarengana nahi izatea. Ta honela talde honek gogor kritikatu du Rogersen ekintza. Baina ez alferrik. Sadatek bere ideiak aurrera eramango ditu.

Arazo guziaz emen, Sadaten bidea egokia dan ala ez jakitea da. Une hontan gobernu lehengoa baino eskubiragokoa dala esateak, ez du nerretzat garrantzi andirik. Emen funtsezko gauza sadaten bidea egokia dan ala ez jakitea da. Denak dakigu aldakuntza hauek Iparamerikak begi onez ikusi dituala. Baina garbi ez dakiguna da Rusiaren postura zer dan. Izan ere gauzak ez dira sinpleak. Espetxeratuak, itzez oso Rusiaren alde azaltzen ziran baina hori ez da aski. Ikusi egin behar da Rusiaren interesei ondoena zenek erantzungo dion. Zalazarik ez dago Rusiak gudarik ez duala nahi. Zalazarik ez dago gerrilleroen jokoa etzailola atsegin. Rusiak realismo batekin jokatu nahi du. Nork esan lezake realismo horrentzat Sadat obeagoa ez danik besteak baino. Beraz, berriro ere, gauzak sinpleak ez dirala garbi dago.

Eta emen sortzen dan galdera haxe da, Sadatek eraman lezakean politika realista hori erriarentzat ongarri al da? Benetako pakea ez al da guda eza baino beste zerbait gehiago?

Aste ontan, munduko zilborra, Europa izan da. Bretainia Aundia Europako Merkatu Batuan sartuko ote; Alemaniak eta Holandak euren diruekin zer neurri artuko ote; Iparamerikar soldaduak Europatik alde egingo ote. Iru gertakari auek elkarri loturik daude. Baiñan bat artu bear eta leenbizikoari lotu gera: Bretainia Aundia Merkatu Batuan sartzearen gorabeerakegin diran elkarriketak.

Bretainia Aundian bertan, guztiak ez datoz bat arazo ontaz eta azken ordu ontan zenbait pertsona atzeratu ere egin dirala esan bearra dago. 1966-ko iraillan %ko 70 britainiar sartzeko baieztokoa zeuden; %ko 10-etik 15-era kontra; eta %ko 15-etik 20-rak zer esan ez zekiten.

Orain illabete berriz, alde, %ko 60 bakarrik ziran; %ko 25 kontra eta %ko 15-ek ez bat eta ez beste. Pöpidou-Heath billera egin aurretik, egun auetan, Bretainiar erdiak, Merkatu Batuan sartzearen aurka zizala ere, entzun izan da.

Zergatik atzerakada au? Batez ere Bretainia undia Merkatu Batuan sartzeak, janariaren prezioak aldatu ta igo egingo ditualako. Tekniko diotenez emendik bost edo sei urtera, %ko 28 gutxi gorabehera igoko omen dira. Alabea-rrer, britainiar familiak kezkatu daude.

—oOo—

Dana dala, Bruxellesen sei ministroen artean egin diran elkarriketak bikainak izan dira. Azukreak, gurinaren eta kontribuzioaren britainiar arazoak, konpon bidean jarri dira. Izan ere, "batu naia" izan ezker, teknikoek edozer gauzatarako konponketarik arkitzen ba-dakite. Or dago, bai, libarren arazoa ere...

Zer gertatu zan Bruxellesko "Karlomagno" etxe famatu ortan? Leenengo egunean elkarriketak gogor xamar asi ziran. Ez zan girorik. Bigarrenetan, Schumann, frantses ministroak, Pariseko Ministro-Batzarera joan bear izan zuen. Eta berau, Bruxellesera itzuli bezin laister, gauean, giroa epeldu egin zan. Frantziak garbi azaldu zuen konponbide egoki bat arkitzea, benetan nai zuela. Beraz, gauzak ondo baiño obeto irten ziran.

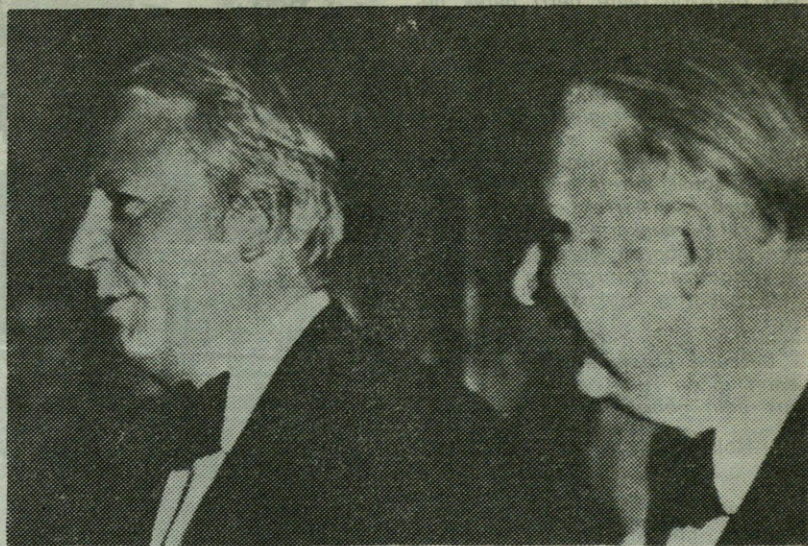
Zer gertatu zan, ba, xeeiki? Alemaniak markoari buruz artu zituen neurriak zizala errudun. Alemania aldetik begiratzuz gero, neurri aiek egoki ta bidezkoak ziran, baiñan Seiren Elkarte aldetik begiratzuz, Merkatu Batuen diruaren plomua autsi egiten zuten...

Alemanien ekintzak Pöpidou-ri zerbait erakutsi zizkion: alegia beste bein ere, pisua Alemaniaruntz zijoala. Eta nai ta naiez, argi ta garbi ikusi zuen, beñiere baiño bearrezkoagoa zala gaur, Bretainia Aundia Merkatu Batuan sartzea.

Ala berdinduko bai da beti gora dijoan Alemanien indar ori. Schumann, beraz, leunago itzuli zan Paris-tik eta elkarriketak egokiro joan ziran.

Leenbiziko pausoa emana zegoen. Heath eta Pöpidou, bi leendakarien ikustaldia emankorra agertzen bide zan. Au idazten ari naizen garaian, elkarrekin dira biek eta Paris-ko giroa ezin ohea da. Ondo joango da gauza. Goi-maila ortan, ezin da pot egitea. Bestela, ohea izango litzake ez alkatzea.

6 + 1 = 10

Heath-Pöpidou

Bi leendakariak saiatuko dira Merkatu Batuan ekonomiko eta politiko egoera begiratzuz; eman bear diran pausok aztertzen; bide egokienak aukeratzen eta ondorioak estudiatzen. Tekniko-arazoak, teknikoentzat utziko dituzte. Oñarrietan ados etorriko dirala espero dezagun.

Zer ongarri ekarriko ote du Bretainia Aundiak Seiren Elkartera? Bere sarrerarekin Merkatu Batuan 250 milloi biztanle izango du. "Errenta" dalakoa, U.S.A.-koaren IRUTATIK BIRA igoko da ta U.R.S.S.-eko errenta alako bi egingo. Kanpoko azoka edo esportazioa, mundu guztikoaren BI BOSTEKO aña izango du.

Ona emen Bretainia Aundiak Merkatu Batuari emango diona:

%ko 25 emantzari (Produkto Neto dalakoari).

%ko 25 altzairu, oial eta kotxegintzari.

%ko 17 aleari.

%ko 40 indarrari.

%ko 50 itsasontzidiari.

Bretainia Aundiak 25 Nobel Saridun ditu eta U.S.A.-ra 6.200 jakintsu bialitu ditu. Berak bakarrik, billaketa ta inbestigazio-lanetan, Merkatu Batuan erabiltzen duan %ko 63 erabiltzen du, dirutan. Eta leenbizikoa da bera nuklear-indarrean eta aeronautikan.

Bretainia Aundiak, zentzutasun, burutasun eta trebetasun ekarriko ditu. Bestalde, sozial-demokrazia sendotuko da.

Eta... ZAZPIAK, bereala AMAR izango dira; Noruega, Dinamarka ta Irlanda, Bretainia Aundia sartu ezker, berak ere sartuko dira. Eta Europa orduan, problema aundiak izan arren, ez da makala izango.

J. Artola

BAIONAKO ASTEA

Euskal kultura gaur

Euskal erakustokian (musée basque)

Marengo karrikan, Baionan.

UZTAILAREN 3-etik 8-rat

3 a
Larunbata
BAIONAKO FERIAN:
Primak euskal lanentzat:
liburu, artikul, kantu.

4 a
Igandea
BESKOITZEN:

Joannes Leizarragaren
400 garren urteburu.

5 a
Astelehena

10 etan
Kultura zer da gaur?

17 etan
Kultura aldaketak
lehengo euskal herrietan.

6 a
Asteartea

10 etan
Marxisma sartzen ari:

zein, nundik, nola?

17 etan

Baionako astea bertan pasa nai duenak idatzi beza «Musée Basque»-ra. Ostaturia iaz bezala izango da bai lekuz, bai prezioz.

Industrial lanbide berriek,
zer kultura ekartzen.

7 a
Asteazkena

10 etan
Lur lan molde berriek zer
lur gizon berri sortzen?

17 etan
Pertsulari beharrik
badugunetz?

8 a
Ortzeguna

10 etan
Ikastoletarik zer atera?

17 etan
Soziologoaren hitza
Bestalde arratsetan

21 orenetan:

Buruz-buru-ka: marxismaz

Mahain biribilak: teatroaz,

olerki ta kantuez kazeta, al-

dizkari ta entzun ikuskiez.

(audiovisuel)

BAR ETA JATETXEA

Antonio

Norberaren aukeran jana.—Txuleta erreak, ezin obeak

Avda. Gral. Mola Urrutizkiña: 64 16 31

ONDARRABIA — (Gipuzkoa)

ERLOJU TA BITXITEGIA

Eduardo Chopeitia

Vergara, 11-Urrut. 417751-Etxekoa: 422700 - DONOSTIA

FAGOR

Ereria opela dagola?

FAGOR'ek
oztuko du berela

INSECTICIDAS MEDEM

Basarritarra

ZOMORRO ILTZALEAREKIN ZURE UZTAK
BABESTU SOROETAKO GAITZEN AURKA

CADELL-EX luartxaren kontra.—PATATOL kontra el escarabajo.—MOSCARDA contra las moscas de los establos.

OSKORRI: KANTARI TALDE BERRIA

Orain hilabete bat dela, OSKORRI deritzon talde berri batek bere burua agertu zeukun Deustuko Unibertsitatean. Taldea osotzen zutenak hauek ziren: Itziar, Natxo, Imanol eta Juanma. Itziar eta Natxo lehendik ezagutzen genituen, baina beste biak ez, eta honez gero zinez esan dezakegu besteak bezain onak direla. Talde honetako guztiok, Itziarrek ez (lehendik daki eta), euskara ikasi edo ikasten dute, beren buruak zin zinez Euskalgintzan murgilduta daduzkatela nabariro erakusten daukutelarik.

Berauen presentazioan elkarrekin egon ginen, eta ondorengo gaiderok egin genizkien.

—Nola sortu da OSKORRI? (Itziarrek erantzun).

—Taldea bat eratzeak asmoa aspaldian genian. Natxo eta biok ihazdanik ari geintuan elkarrekin kantatzen, eta gerotxoago Juanma eta Imanol etorri zitzaizkiguen; guk geuk oraino jende gehiago etortzea nahi genikek, gure ideia ez baita kantatu besterik egingo ez dukeen talde bat lortzea, baizik eta musikazko teatro talde gisako bat eratzea.

—Guti gora behera, ezaguna ziaituen Natxoren jokabidea. Oraingo talde oso hau ere bide beretik segituko da?

—Bai, baietz uste diagu behintzat. Gainera, elkarrekin ari bagara, horrexegatik besterik ez duk, alegia, helburu berbera dugulako. OSKORRIK, kultur talde bat den aldetik, gure Euskal Herriaren egiazko problemak adierazi nahi ditik, eta talde bezala ahalik eta gutien aldentuko garela uste diagu.

—Zuen kantetarik batzuk herri xehearentzat agian gaitz eta zail xamar direla uste dinagu. Egia esateko, zer moduzko jendeengana heldu nahi duzue?

—Gure kantak jende guztiek adi ditzaten nahi genikek, beraz, errazak izan daitezten. Gure nahia injustizia ondoenik sentitzen dutenei kantatzea duk; hik aipatzen duan zailtasun eta eragozpen hori egiaz balego, segitu nahi dugun bidera bihurtuko gintuzke berriro.

—Zer da zuentzat euskaraz kantatzea? Euskaraz kantatzea bera nahiko zaitzue? hau da, hitzak euskaraz egonez gero, zentzugabeko gaiak ere kantatuko zenituzkete?

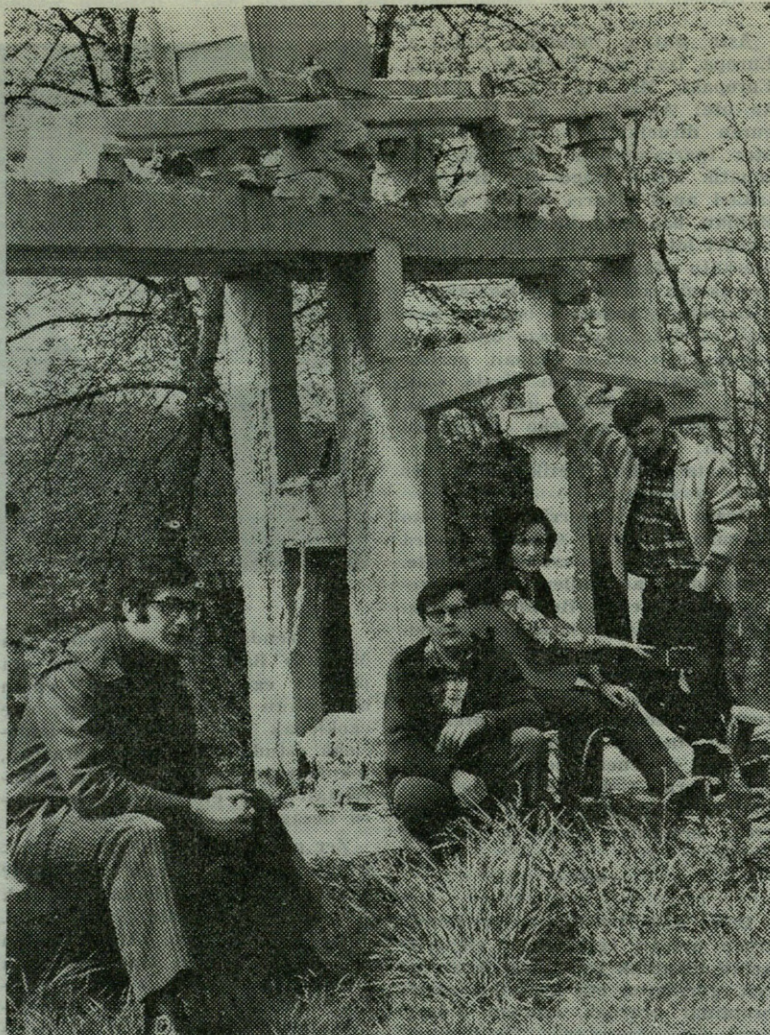
—Gurekiko, euskaraz kantatzea, Euskal Herriak bere kultura propioari iraupen eta jarraipen bat emateko duen premiari egiten diogun erantzuna besterik ez duk. Gai hutsak kantatuaz ez genikek euskal gizona lagunduko oraingo gizarte honek jarri dizkion oztopo injustiziazkoak gainditzera, eta honela, ez diagu uste jokabide zintzo bat litzatekeenik gure aldetik funtsik gabeko kantak egitea, berauk euskaraz eginda egon arren.

—Guztiok diakinagu euskal musika kreative gabeko sasoi luze batetatik pasatua dela. Oraingoan ere euskal kantari asko errentetatik bizi ditun, lehengo aire zaharrak behin eta berriro kantatuaz, bat ere berriak ekarri gabe. Nolako lana da OSKORRIK Euskal Herriari eskaini nahi diona?

—Memento honetan kantategi herrikoiak estudiantzen ari gaituk, honela, euskal kanta jatorraren trajektoria sakonki ezagutu eta gero, egiazko euskal kanta moderno bat krea dezagun, kanta zaharretan itota gelditu gabe. Hala ere, gure melodia batzuk Azkueren kantategitik atera dituk, baina oraingo modura moldatu ditiagu pixka bat, puntu berriak gehituaz eta oraingo instrumentuekin jotzeko saioak eginaz.

—Zer diozue kantariari zor zaion diru-ordainaz?

—Gehienetan euskal musika —jaia ikastola— eta honelako gauzetarako diru-laguntasunak biltzeko antolatzen dituk, beraz, oso gutitan pagatzen ziaioz zerbait kantariari (gure kasua, behintzat, hauek duk). Duda gabeko gauza duk, ordea, kantariak halako premia ba-

Oskorri taldea.

tzuk dituela, gero eta aurrerago joango bada, hala nola liburuak, instrumentuak, ikastaldiak eta abar... hau gertatu arren, kantariak ez likek ukatu behar jaialdi hauetara joatea, baina, bide batez, gauza ona lukek baldin eta jaialdi berauen eratzaileek ere kantarien premiak ere kontuan hartuko baltuzte.

—Zenbait euskal kantariri buruz kritika asko entzuten ditun, batzuk dirua dela eta, beste batzuk gai eta beste gauzez ere, deritzozue zuek guzti honi?

—Kanten mamiaz den bezainbatean ba dituk kantari batzuk bat ere sakonak ez direnak, batzutan

kezka askorik ez dutelako, eta beste batzutan kantari komertzialak direlako. Euskal kanten komertzializazio hau herriaren premien kontra doala uste diagu. Ba dituk beste batzuk beren lana serioki planteatzen duten arren, agian, Herriaren ulermenetik urrun geldi ditezkeenak, bai beren formengatik edo bai mamiagatik ere. Baina, jakina, berau kantari guztien gaine-tik dagokeen arrisku jeneral bat duke, eta beronetatik ihes egiteko ezin beharrezkoagoa diagu jendearekin harremanetan ibiltzea.

Deustuko Euskal Kultur Mintegia

Ikastoletako Irakasleoi

UDAKO IKASTALDIA DELA-ETA

Honez gero, eskuetan dukezte denok edo gehienok, udako geure kursilloari buruz zabaltu den programa-orria. Baina gerta litekeana da zuzenbidearen faltaz-edo hutsen batzuk egitea. Ez du hutsegite hau hornitzea beste helbururik iskritu honek.

Geure kursilloa esan dugu, eta halaxe da: zenbait batzarre egin ondoan, jendeak zer lan ari duen ikusirik, edo-eta zer arazo eta premia dituen aztertutik, geurok antolatzen ari bait gara, joan deneko sei-zazpi urteotan bezalaxe.

Bestalde, hiru puntu nagusitan finkatzen ditugu udako kursilloen helburuak aurtun: haurra eta bere ingurua; hizkuntzaren teknikak eta Irakaskintzako Lege Berria.

“Hizkuntzaren teknikak”, puntu nagusi-nagusia denez gure kursillo honetan, Euskaltzaindiaren gidaritzapean egingo dugu ikastaroa. “Irakaskintzako Lege Berria”-ri buruz, Karlos Santamaria jauna izanen dugu arduradun. Izan ere, berau bait da Euskaltzaindiaren ordezkari Bartzelonan dagoen Herri-Hizkuntzen Idazkaritzan.

Iruña Seminario Handia izanen dugu ostatu, nahiz lan-leku, denok, udako ikastaldian.

Egunak, berriz, Uztailaren 12 iluntzetik 23 eguerdi arte.

Kursillo bakarra izango da, baina bi sailetan banandurik: a) Tipien maila. b) Lehen-maila. Halere, zenbait gai komunak direnez, elkarrekin ikasiko ditugu.

Lanera, gaiak, ordainketa, matrikulatzea eta beste xehetasunen berri jakiteko ikus programa-papera, eta ez baduzu, eska zazu zuzenbide honetara: Arantza Arrieta edo Nekane Sagastume.—GORDAILU.—Bergara 3, ezker.—DONOSTIA.—Telef. 429779.

Eta... bitartean, agur handi bat zerbaiten beharrean zaratenoi.

Irakasleen Elkarteak

Nancy'ko antzerki festibala

Hamabi antzoki, seirehun antzolari eta hogei estadutako, hogei eta sei talde izan dira, Nancy'ko VIII'garren festibalari bizia eman diotenak aurtun.

Nancy eta Avignon dira Europako antzerki festibal egokienak. Lehenbizikoaren bitartez ezaguturazi ziran European «Open Theater», «Bread and Puppet» eta gaurko gure kultura «aurkako-kultura» (contre-culture) dela, erraten eta azaltzen zuten bertze talde batzuk.

Bigarrenaren zuzendaria Jean, Vilar dugu, denbora batean Parisko T/N/P/rren (Théâtre National Populaire) zuzendari zegoena eta zuzendaritza utziarazi ziotena. Festibal hunetan, musika, dantza eta zinema saioak ere izaten dira, baina antzerkiak izaten du indarrik handiena. Idazle zaharren lan berriak, gazte talde berriak eta antzerki politikoa izaten dira buru. 1968'ko udaran «Liveng Theater'k», bertze tokietan gisa, nahiko zala-parta sortuarazi zuen. Uste izan zen urungo sailaldietan bere influentzia handia izango zala, baina nahiz pixka bat gelditu, 68 baino lehenagoko lantze era, gerokoak baino gehiago ikusten da, nere ustez behintzat.

Joan den urtean, edozein batzarretan agerketa motz batzuk eginaz, bertze ofizialki zeuden batzuen aurka eta festibal beraren aurka ere, banaka batzuen interes ekonomikoetara bihurtzen ari zala azalduaz, hamar talde agertu ziren programatik aparte.

Urrian ikusiko dugu aurtengoa.

Zagit

Baserriaren alde

EUSKAL ETA ERDAL

Caja de Ahorros

Municipal de San Sebastián

Banen baneko aziyak
Ongarri ta abonoak
Belar Zuloak

Erosi edo berritzeko diru
aurreratzea

Torelavega'ko Perira joan

Baserri, lur-tresnak ta abar
etorriak

Gipuzkoako Aurrezki Kutxa Probintzialak, 75 urte betetean, orain arte bezela, gure Probintziaren alde lan egiten jarraituko duala adierazten die Gipuzkoar guztiei.

LIBURUAK

“LENGUAJE Y PENSAMIENTO”

Montevideoko Ediciones Pueblos Unidosen urte bete duela agertutako liburu guztiz jakinagari bat eskuratu digu: Lenguaje y pensamiento, 1970, A. Vidal Rogetek gaztelarutako 29 Autore sobietarren azterkizunen bilduma, bere izenburuak adierazten duen gaiari buruz.

Arlo hontan zientzia sobietikoa luzaro egon da loak hartuta bapolo. Hizkuntzaren eta pentsamenduaren arteko gora beherak azterkatzeko hiru zientzia-aldaska dago: logika, psikologia ta linguistika. Baina azkeneko biok URSS-en errezelok eta diziplinak kazkartuta egon direnez egon, logikak ez zedukan askotan hutsuneok ideologiazko eraikiduraz bete besterik. Marr-en irudimen bizizko asma-zioak, halare, logika soziologiarekin konbinatuz linguistika egin nahi sortu ziren itxuraz.

Desarrollo hontan zentsurak-eta hainako zerikusia zuen erreboluzio garaitzalearen ondoko zorabio historizistaz bizkortu zen sinismenak: zerbait zer den guztiz argitzeko bere etorbide historikoa azaldu behar dela, eta —hauze baitzen ueste haren gehiegizko mugadura— horixe bakarrik egitea aski dela. Gauza bat bere historia haina bakarrik dela, beraz. Abiaturu honenkin hizkuntza-jakintzan “se aspiraba a establecer las leyes del desarrollo del lenguaje y del pensamiento desde la formación de la sociedad humana hasta nuestra época... El entusiasmo de muchos lingüistas filósofos, etnógrafos y arqueólogos por la ‘nueva teoría del lenguaje’ (...) era perfectamente explicable y, sin duda, se hallaba históricamente justificado”, irakurtzen da F. P. Filin Jakintza-Akademiararen zuzendariaren hitzaurrean. Tamalez, historizismoa mendebaleko Europan (ehun urtetako nagusitzaren ondoren) gain-behera abiatuz batera hasi zen URSS-en erabat nagusitzen: lehenengo Mundu Guerraren akaberran. Eta ondorioz bi blokeon izpiritu edo giza-jakintzazko ta kulturazko elkarriketa oso gaitza bihurtu zen. Halare, “el fiasco de la nueva teoría del lenguaje resultó evidente”, dio Filinek. Gero

Marr-en kondena ta —Stalinea eskuhartzeak irakaspen berria bai, baina azterketarako metodo berri-rik eskaintzen ez zuenez, ordura arteko soziologiako ta historiako bera baizik— bolara bateko batik bat noraezak uzurtuta zirudien hizkuntza-jakintza sobietarrak.

Urrezko denbora preziatua galduz egon da bitarte guzti hortan: linguistika, izan ere, honekero ez da “zientziaren” bat bakarrik, are gutxiago moda hutsik, eta bai egunotako mundu-ikuskeren eitea bortizki zertzen duen faktorea. Problema politiko bat ere bai, hortakoz. Liburu honek hizkuntza-jakintza sobietarrak egonean egonik alferrikaldutako urteak aurreratu nahi dituela erakusten digu.

Liburuaren 346 orrialdetan zehar zenbait filosofo, linguista, psikologo, fisiologo ta semiotiko ahalgindu bide da, URSS-eko Jakintza-Akademiararen aurkezpen laburrak aseguratzen digunez. Nor zer den argitasunik ez dago, halare, ezta lan bakoitza zein urtetakoa denik ere. Estrukuralismoaren lepotik du liburu guztiak burua. Eta Filinek erreparorik gabe jakinarazten digu hori: “últimamente se han difundido —tanto en el extranjero como en la Unión Soviética— los denominados métodos estructurales para el estudio del lenguaje y del pensamiento. En ese terreno se han obtenido ya algunos éxitos”.

Azal-azpian, halare, nabarmen dago estrukuralismoarekin polemika. Neohum boldtianoen kritikazko kapitulu oso bat ere ez da falta, V. M. Pavlovena. Baina mendebaleko komunisten batzuek agiri duten behazunik gabe dago guzti hau eginda. Liburuak ez du hontan inor engainatu nahi: “Poner en claro cuáles son los límites de los métodos estructurales, sus posibilidades verdaderas y no imaginarias, es una de las tareas capitales de la metodología marxista-leninista en la etapa actual de su desarrollo”. Polemika hortan arerioak pikza bat errazegi nahasten dira agian (12 gn or., adibidez) edo-ta haien argudioak aisa gehiegi sinpleztatu, neke gutxiz errebatitzeko (or. 23 ta ur.). Ideo-

logiazko eraikidurarik ere oraindik ez da falta, Meshchaninoven saioan batez ere. Baina lanik gehien-gehienak azterketa positiboez baliatzen dira. Filosofoengandik, orde, kausitzen dena baino zerbait hoberik itxaron zitekean: 1967-az geroko Filosofia Biltzar nazioartekoetan sobietikoez liburu hontan baino ekari baliotsuagotara genduzkaten ohituta. Esaterako, liburu hontan Kopninen lanik ez dator. Bitxikeria tradizional batzuek ideologiaren kultuari zor zaion opari ritualaz orotarazten gaituzte: “El problema ‘Lenguaje y pensamiento’ tiene una larga historia. Sin descomponerlo en sus elementos, se planteó ya en la Antigua Grecia, se discutió en la época medieval, empezó a debatirse con sumo interés en los comienzos de la Historia Moderna y recibió su base auténticamente científica en los trabajos de los clásicos del marxismo-leninismo”. Baina baieztaipen horrek ez dirudi retoriko baino gehiago: 346 orrialdetan 6 aldiz aipatzen da Marx ala Engels horietako lautan ilustrazio moduan bakarrik, eta biotako bata bakarrik da bertatik bertara hizkuntzari buruzkoa (or. 74). Pentsatzeari buruz arrunki egina bestea.

Pentsamenduaren eta hizkuntzaren arteko batasuna bion berdintasunik gabe adierazteko interesa ere nabari dago marxistek egiteko bidezko denez: errealidadea ekin-tzan pentsamenduak isladatzen edo kontraespilatzen duela ta hizkuntza kontraespilu honen agerkizun material (86) ta sozial (332) dela oinarri-oinarrizko baitute. Beraz, “por importante que sea el aspecto sincrónico por sí mismo, el grado superior del conocimiento sólo puede alcanzarse en el aspecto histórico, en el de su desarrollo”. Honenkin, bada, esan gabe doa azterketaok marxismoaren argipean buruturik daudela.

Azterketaon argipean, atzera marxismoa bera nola gelditzen den ez da inon azterkatzen, nahiz-eta hortan saiaturako Autore batzu ere (A. Schaff batez ere) erruz erabilita egon liburuan. Lastima. Jose Azurmendi

ARTE

gure artistak gaur eta hemen

Alejandro Tapia pintoreaz elkarriketa

Azken urte hauetan, gure artean zenbait artista, pintore eta eskultore, atzerrian sarituak eta gure herrian ezezagun ditugunak, azaldu dira. Aho gaiztoek diotenez, hola-koak burges, arloak bakarti besterik ez dira... Baina, benetan zer dira? Nola bizi dira? Eta zer gogota daukate, Euskal Herriko hari sozial-politikoetan murgilduta dabilten gizon artista hoek? Ezagunak izan daitezke; baina ulertuak, adituak, konprenituak...?

Nahaste-borraste hau, gure artean piska bat argitzeko, igaz hasi nintzen hizketaldi batzuek gure artistekin egiten, eta orain, lan honetan, noizbehinka hari berari segi nahi nioke.

Gaur, Alejandro Tapia pintorearekin elkarriketa eginik dut eta hemen daukatzute garbi eta xaloki bere erresuma. Baina hasi baino lehen Tapia, paisajeetan eta etxebarruetan liriku handi bat bezelaxe agertzen zaigula esan nahi dizuet. Gauza zaharren, draulen, normalen... eguneroko gauzen atzetik dijoazkio bere ikusmena eta sentimena; hoiek maite ditu eta edierazten dizkigu dagokien giro egoki batean sarturik.

Isilunea, hutsunea darie bere obra hauen barne-giroari, eta guzia errealismo berrian errotuta, euskal telurismo batean txertatuta.

Eta ez dakit zergatik, baina une hontan Puvis de Chavannes eta Vazquez Diaz datozkit burura. Topiko hutsa izango ote...? Ez dut uste. Euskal pintura, Hondarrabia edo Getariako haizeetan eta lanotan txertatutako kubismoa eta bizitzaren bozkarioa elkartzen direnean bakarrik sortzen da. Euskal pintura molde bat behintzat.

Baina, hasi gaitzen gure ibilbideaz.

—Tapia, hamabost lerrotan zure bizitzaren laburpen bat egin zazu.

—Usurbilko Agiñan jaio nintzen 1930 Azaroaren 26an, umetatik nabaitu nuen pinturarako gogoia eta horrela beti nere gisa ibili naiz urtetan zehar. 15 urterekin lan toki batean sartu nintzen dekoradore edo apintzaile bezala, ta nahiz denbora gutxi eduki pintatzeko, bildutako agerketa ta sariketa batzuetara azaldu nintzen eta sari batzuk irabazi ere bai. 1962-ko «Certamen de Navidad» deritzan txapelketan lehenbiziko saria irabazi ondoren, oso-osorik pinturari eman nintzaion, eta Memorial Elias Salaberria deritzan saria irabazi nuen Lezon. UR taldean batu nintzen Arozena, Biz-

karrondo, ta Grazeña lagun ditularik, ta gaur arte.

—Esaidazu Tapia, artistak ere, beste edozein taldek bezalaxe, gizar-tean sartu, xertatu behar duzuela esan ohi da, nabarmen eta buhame eta betiko bakarti izaten aspertuta zaudetela, langileekin, periodistekin integratu egin behar duzuela... Zergatik, bada, urruntzen duzue zeuren burua?

—Ni artista moduan, ez dut uste neure burua urruntzen dudarik, baizik ni nago, bestek direla, kasu huntan, bere burua urruntzen dutenak. Eta gainera esan liteke, beste artista denak bezala (poetak, musikak, eta abar), gure lanak herriarentzako eginik direla, eta herriari erakusteko, horregatik herriarekin integraturik gaudela uste dut.

—Euskal Eskolari zer deritzazu? Euskal-Pintura ba ahal dago edo izan ahal da? Eman zure pentsa- era.

—Euskal eskola izateko lehen-bizi euskal pintura egin behar da euskal eran; euskaldunok badeugu gure era edo gure tankera, horri eutsi behar diogu aldakera ta gaurko giro onenean ere, hau ezin uka (garrantzirik haundiena euskal pintoreentzat) uste dut euskal pintura hori asko egin dala kondairaren zehar, Arteta, Tellaetxea ta abar adi-bide.

—Eta zu zerori nola bizi zara? Pozik ahal zaude. Zuen taldea ongi bizi ahal da? Kuadro hauek dirurik ekartzen ahal dizute?

—Ni gaizki bizi naiz, beste artistak bezala, itxaropen haundiz. Artisten bizitza gogorra izan arren, gure lanaren saria oso eskasa da diru aldetik.

Beste galdera hau egin nizkion, baina ez zidan erantzun. Kompro-metitua, sailak, edo... Ikus, hauk ziren:

—Euskal artistek, herriari, orain bizi den sare sozial-ekonomiko honetan, koordinadetan ezer ematen diotela uste ahal duzu?

—Adizu, Tapia, zuek egiten ari zeratena, herriak jaso eta ulertzen duela uste ahal duzu?

—Nola adieraziko zenioke herriko bati zure artea, zer begiz ikus-araziko?

—Eta amaitzeko, Tapia: zer deritzazu gaurko euskal pinturaren egoerari? Izenak.

—Galdera horri, nahiago diot ez erantzun.

Edorta Kortadi

EUSKAL ADITZA

Patxi Altuna, S. J.
Euskal Aditza
Batua?
...Baturakoa.

Azala: Jose Antonio Sistiaga
“Dinamismo Estático”

ETOR
Argitaratzailea: Ediciones Mensajero, Ap. 73, Bilbao.

EUSKAL ADITZA
BATUA?
...BATURAKOA.

Euskararen batasuna. Egiten ari da. Egiten ari gara. Urria, sandia eta berendiaren esanak goiti beheiti. Denek omen lukete gogoko euskararen batasuna. Zoaz horien sinestera! Ez da aski nahi izatea, behar ere da lan egin, euskara literario bat, euskara batatu bat lehen-bailehen ukan dezagun. Duela hiruzpalau urte, trabaz besterik ez zen ikusten. Geroztik, bide ederrik eginik dugula, nork ez dakus? Egin da bide. Egitekorik anitz bada oraino orde.

Euskara batua erdiesteko behaztoparik haundiena berboa omen da. Honela dateke. Halaz guztiz ere, saio bikainik egin da. Orain dela urtebete, Batasunaren Kutxa agertu zen. Orain, eguneon, Patxi Altunak, aditzari buruz beste estudio bat eman derauku. Ez dago gaizki. Gaizki ez ezik, derragun, oso ondo dagoela. Gipuzkoako berbora du isuri nabarmena. Baina, hango eta hemengo formak ere sartzen ditu ausarki. Geroak esan beza, Euskal Herriak onartuko duen ala ez. Gure gustorako, lan serio eta baliosa egin du Patxi Altunak. Berbo formez beste, argitasun asko eta aberatsik ematen derauku. Zein erraz eta argi eman deraukun, mirestekoa bait da. Iturriko ur gardenak diduri.

Irakurtzean aurki leraukiokan nekea, gaiak berak berez dakarrena da.

Zorionak eta eskerrik asko Patxi Altuna jaunari, aski merezimenterik baitu.

ETOR ondo ari zaiku lanean. Txukun. Jarrai bezaio bide horri. Jaunari nahi dakiola.

EUSKAL ERRIETATIK

eibar

—Ekainaren 6an, urteroko Bizkien Biltzarra ospatuko da Logroñon. Delako biltzarra, Zaragoza, Aragoi eta Errioxako Aurrezki Kutxaren arduraren pean eratuko da. "Bizkien" Elkarte hau, "Geminis" Elkarte hain zuzen, duela sei urte Eibarren eta eibartarrek sortutako elkarte dugu, eta oker ez bagaude euskal izenez zeritzan hasiera batetan behinik behin, geroago etorri bide dira amor eman beharrak.

—Datorren udazkenean beste kolegio bat izango dugu Eibarren. Ipurua, Untzaga eta Frontoi Zaharreko eskolek osatuko dute "Arrateko Ama Birjina" izeneko kolegio berria. Guztira hogeita zazpi irakasle izango omen ditu eta bost mailatako irakaskintzak eman go.

—Oraintsu Donostian ospatu berri den Dantza eta Abesti Sariaketa batetan, San Andres Eskolako Abesbatza hamalau urtetatik beharakeen artean txapeladun ateratu da. Era berean, Ignazio Zuloaga Institutukoak, bigarren geratu dira hamalau urtetatik gorakoan artean. Eta azkenik, Aldatzeko neska dantza taldea, bigarren zegoen mailan.

—Donostia aipatu dugunez gero, ez ote dago inor "Donostiko Aurrezki Kutxari" esango dionik ez dela "Donostiako" baino. Eta zer esan dizaiogegu. "gipuzko", "zoz-quefa", "municipala", "lurralde" eta beste zenbait aparteko hitzez?

—Eibarko Udalak ez du onartu "Festivales de España" izeneko jaialdiak eratzeke Turismo Ministeritzak eskaini dion aukera. Itxura denez, iaz gairiditu ezindako zorraz izan omen zituen harako jaialdiak zirela eta.

—Bestalde, sei miloi terdi inguruko presupuestoa onartu du foballa zelai berri bat egiteko. Erdia Federazio Espainiarrak ordainduko omen du. Ehunik hogeita bost Diputazioak, eta gairiditu bost lurren Udalak berak Diputazioari kreditoa eskatuz.

—Sasoi batetan, Diputazioak "Diputazio" ziren sasoiaren hain zuzen, Euskal Herriko karreterak Europako onenetarikoak omen ziren. Gaur egun zoritxarrez, ez dugu Diputazioaren karreterak ikusi baino gauzak ez dirautela lehen gisa jakiteko. Horra hor San Prudentzotik Oñatira doan bidea leku-ko. Aurki ote daiteke eskasagorik? Komunikazioei dagokienez behintzat, lekutan geratu zaizkigu txantxiak.

—"Kanpaxaren" "Euskal Aditza. Batua?... Baturakoa" irakurri dugu. Sakonki, ikaste aldera baizik, irakurri irakurtze aldera solik, irakurri ahalera erraz jarraitu izan baitiogu egileari. Ez gara hemen kritikakeriatan hasiko, delako lanari ezin laudoriogarriagoa deritzagu, hala ere ez dugu uste aditzari buruzko saiara bat delarik (eta ikasleei zuzenik eskainia gainera) "Etor"ek hautatu duen liburu eta ager mota aukerakoa denik. Esan gura dugu, zera, ikasteko metodo ona badateke ere, nekez samarra dela ikasleentzat, une batetan eta konsulta bezala, flexio soil eta zehatz bat aurkitzea.

Bestalde, guk geuk azkeneko "A" epentefika delakoa (barkatu hitza) "E" egingo genduke (zitekeen, zukeen, etc.). Honela hitanoa ere, zenbait eratan batez ere, garbiago geratuko lizateke.

—Asko gustatu zaigu ANAITASUNA aldizkarian Xabier Kintanaren "Iparraldeko idazleak" egindako proposamendua. Egia esan, batasunerako bidean abiatu behar honetan, konsolagaitzak dira benetan Bayonako HERRIA asterokoan irakurten ditugun eraren batzuk. Hala ere ez ote dugu mugaz honantz ere hain kidekorik?

—Alfabetatze Taldeak argitaratu berri dituen batasunaren "LEHEN URRATSAK" salgai dituzu irakurle. "Lau partetan partitua eta berezia", Axularrek esango zukeenez, hots, ortografia, deklinabidea, joserak eta aditza. Ale bakoitzak hogeita bost peseta balio du. Inork nahi balu, eska beza zuzenbide honetara: Euskaldunen Alfabetatzea. Apartado 405. San Sebastian.

—Gabriel Arestiren "Harizko Herri Hau" jaso dugu. Aurten Lur Editorialak eskaini digun hirugarren alea hain zuzen. Gabriel Arestik edozertara edo-ta danetara ohi-turik gauzka. Gauza onak erruz eta badaezpadaok ugari. Dena dela,

"Harizko Herri Hau" ez dator aurreko bi anaiei mailan (Harri eta Herri, eta Euskal Herria). Agian, Arestiri errazago zaio protestatu eta kontestatu, detestatu baino. Izan ere, Aresti ez da berak nahi lukeen bezain "l'enfant terrible". Arestik hitzak baino egintza hobekatu ditu. Dena dela horra hor amaitzeko bere hamargarren "mandamendua": Ez eza-keuzue Arestirengatik (Arestiz?) onik esan.

—Antonio alverde "Ayalde" zenaren oroimenez eratu berri den bertsolari gazteen txapelketan, atera da. Gure zorian sutsuenak Arrate Baileko bertsolari jatorrari. Amatiño

oñati

BEHIN ETA BERRIZ

«Azkenengoaren eguna» izenagaz, igandean, mendi-zaleen jaialdi bat ospatu zen Arantzazun.

Hemen esatera goazena, askotan gertatua dela uste dugu eta zoritxarrez oraindik gertatuko dena. Dena dela, gure gaurko asmoa, gure axolagabekeria haurrei eta batipat Euskal Herriari zer kalte egiten diegun agertzea da.

Jaialdi horretara jende asko joan zen, haundi eta txiki, eta jaialdia, batez ere azken hauentzat gertatua izan zen.

Beste askotan lege, euskal itxura anitz atera zen, jantzi, soinu, e.a., baina euskera? «Agur» eta «kaixo» hori bai, ugari gainera!! Jaialdiaren presentazioa «buenos días»-ekin hasi eta dena hizkuntza horretan izan zen. Haurrekin zebiltzen gazteak eren artean erderaz eta haurrei nola ez? Gaur egun, hitz asko egiten da euskereaz, baina, euskeraz?

Lotsagarria han gertatua eta egunero gertatzen ari dana. Gero, harrokerik «gu euskaldunak gara» esango dugu. Zer euskaldun izango gara erderaz mintzatzen garen artean? Laspiurrek diiona: «GARA ALA EZ GARA».

Aski al da, geure burua lasaitzeko, haur tipiei euskeraz egiteko esatea, gu, haundiok, erderaz barra-barra ari garenean?

Aski al da haur tipiek diranean euskeraz eragin, gero erdal eskola batetara bidali, euskera ahaztu erazi arte eta gero gure buruak justifikatu nahirik edo, ordu bete-ko euskera ematea? Aski al da ikastolara bidaltzea, gero bertako atetik atera orduko itxaroten dagoen amak erderaz badihardu? Aski al da anderenoei «euskera eragin gero, e», esatea?

Beldur gara gure haur hauek egun batez geure lotsagabekeria aurpegira botako ote diguten. Beldur gara, baita ere, haur hauek erderaz egingo ote duten; justifikazioaren faltarik ez bai dute izango.

Askotan esan dezakegu, euskera haurren hizkuntza bat dela. Eta gu haur hoiekin gabiltzanok, bada-kigu injustizi asko ikusten dutela: alde batetik, gu euskeraz derrigorean eragiten eta bestetik, haundijendea lasai asko erderaz diharduelako. Baina hauekin injustizi doblea egiten dugu, guk, oraindik in-justizia noren aldetik dagoen ikus-teko gauza ez direlako.

Justiziko eta egiazko mundua egitea nahi badugu, ez da aski egia zaleak izatea, egiazkoak bai-zik. Ez ditzagula egin beharrak bat-zuen bizkar bota, egitekoa dano-na danean.

Heldu dezaigun denok lan bati: klean, etxean, mendian eta gabil-tzan alde guztietan euskeraz eginaz. Irakurri ditzagun behin eta ber-riz Laspiurren «buruko iletaraino gaude» eta «areago».

Jaialdi antolatzaileak: jai bat antolatze-ko ez da aski eskaparte-etan papalak euskera «dotorean» jartzea.

Jaialdiak ikusten ditugunok, kontuz «txaloekein»...

Ez dezagun bota horrelako zama haundia tipi batzuen bizkarrean, bestela...

Onatiko irakasleak

azpeitia

ETXEBIZITZAK

Gure herrian daukagun arazo haundienetako bat etxebizitza du-gu. Hau ondo daki etxebizitza bat bereganatzea, erostea pentsatu eta

erabaki duten ezkongaiak edo eta beste edonork, baina batez ere langile dan ezkongaiak.

Etxebizitzarekin pentsatzean ikus-ten da biderik zuzenena kooperati-baren batean sartzea dela, merke-ena horrela irixten delako, izan ere kooperatiba izanik Estatuak lagun-tza bat ematen du, hots, «vivien-da suvencionada» deritzagun for-ma hartzen du.

Eta hemen kakoa. Nola liteke Azpeitian etxebizitzarako lur anitz izanik, kooperatiba lege Estadu-a-rengandik laguntza izanik, langile-aren irabazia beste edozein herri-tan baino ttipiagaz izanik Gipuz-koako etxebizitzarik garestienak egotea? Inork ez digu ukatuko etxe-bizitzarik xehena milioerditik gora ordaindu behar ez denik eta nor-malki 700 eta 800 mila pezeta ordain-tzen direla eta hau langileak, beren lana saltzen dutenak, ordain-du behar duela. Beste herrietan prezio horiek egonen direla, noski, baina baita ere ordea 300 edo 350 mila pezeta ingurukoak direla lan-gileak osatzen dituzten kooperatibe-tan egiten diran etxebizitza gehien-tsuenak.

Langile batek 8 mila pezeta hi-lean irabaztea normala da.

Kooperatiba batean sarturik dago-enak hilean 5 mila pezeta ordain-tzea normala da.

Honek esan nahi du 800 mila pezetako etxebizitza baten jabe egi-teko 13 urte behintzat pasatu be-har direla.

AMUKO zubiaren gainera igo eta harri lodi bat lepotik zintzilikat-jarriaz salto egitea onena ez ote dugun edo mutil zahar eta neska zahar gelditzea egunera biziaz «ge-ro gerokoak» esan da. AMUKO zu-bitik oraindik inork ez du salto egin —era horretan behintzat— baina pila haundia da mutil zahar bizitza hartu dutenak.

Ordea arazoa deus ere zuzendu gabe, soluziorik eman gabe, geldi dago. Eta gure iritzia aditzera eman nahi dugu.

Etxebizitzaren prezioa langilearen irabazian amituagarri izatea er-dietsi, lortu nahi badugu kondizio beharrezkoa zera dugu. LANGILEAK BAKARRIK izatea kooperatiba osatuko dutenak, alegia, jauntxorik ez, batere ez, langileak bakarrik, lan-gileak beren kooperatiba, eta jaun-txoak nahi dutena egin dezatela.

Gaur gertatzen dana ez dedin gerta arazka bat esan eta bestea ifini, terrazo bat esan eta gero bestea, horrelaxe hasierako presu-pestoa gora eta gora eta gaine-ra lekua egongo da garajeak ifin-tzeko —joan ditezela pikutara lan-gileengan txaletak egin nahi dituz-ten jauntxoak. Langileak bakarrik beren kooperatibak.

Beste soluzioa komunak osatzea litzake —leku askotan ari diran le-gez— baina hau beste baterako utziko dugu.

Bukatzeke, esango dugu, Gipuz-koako «pre-capita»-n oinarritzen ba-gara % 35 pezeta etxebizitza bat kostatzen zaigula. Erresuma sozia-listetan berriz —adibidez Erru-sian— % 5 pezeta kostatzen dela. Euskaltzaleak

ernani

Ekainaren (Garagarrillaren) 9an. Gaueko 10 etan «Gala-rreta-Jai-alai» frontoian, jaial-di bat izango da, GAU IKAS-TOLAREN ALDE.

Abeslari: Mikel Laboa
Xabier Lete
Arza anaia
Pello ta Pantxo
Sarralde ta Borda

izango dira.

pasai donibane

Terranobako ur hotzetan bakailo arrantzan dabilzan zenbait bap-re abiatzen ari zaizkigu; baina, aurtan arrantza kaxkarrak eta urriak, izan dira. Bakailotik bizi geranok, estu eta larri ibiliko ge-ra sumatzen dugu; batez ere sol-data eskax batetik bizi behar du-gunok. Ederki zion Z. ARGIAren editorialak zionean: «Izan ere, no-la erantzun etxe-bizitza artutakoan egindako zorri edo illeroko etxe-errentari eta jateko, jatzeko eta umeak eskolatzeko behar dutenei?».

Batzuek orduak sartuko dituzte; senar-emazteak lanean ariko dira (guk egiten duguna) bestetan; ur-teroko bakazio garaian, beste lan-

toki batera joan (ezagutzen ditut) eta abar... Tamalgarria benetan!

—oOo—

«Andra Mari» Errenteriako Abes-batza edo Korala duzu. Jende uga-ri osatzen duen abesbatza honetan, tartean lau sanjuandar: M. Dolo-res eta Federico Puy, Beatriz Men-dizabal eta Gerardo Barrenetxea (azken hau berez sanpedrotara, aspaldi hontan Sanjuanen bizi da-na).

Azkeneko egun hauetan Catalu-ña aldean izanik dira eta harrera ona izan dutela, jakin dugu.

—oOo—

Z. ARGIA, 394gn zenbakian, 1969 Azaroak 9an eta lehendabizi-ko orrialdean, Euskaltzaindiaren Urrileko Batzarrean, hileroko izen-nak nola erabili behar genituen erabaki zan. Zoritxarrez, lehenego Jaunartzeo estapanxoetan (nik ikusi ditudanak), eskeletan, anun-tziotan eta abar... Orrilla eta Lo-railla, Epaila eta Jorrala iraku-rri dugu.

Euskaltzaindiak EPAILA erabaki-bazuen guk MARTXOA erabiliko genduen. Seguru!!

—oOo—

Itsas-Mendiko mendizaleak dato-rran hilean (Ekainaren 13an), Ei-bar, Kalamua, Ondarra zehar ibi-liko dira. Nahi duzutenok, eman hitzazue zuen izenak Itsas-Mendin.

—oOo—

JAIoTZA.—Margari Sistiaga, Mi-guel Angel Eskribanoren emazteak, bigarren mutikoa izan du. Gaizka izenez bataiatu dute.

Zorionak gurasoei eta bere izeba Lurdesi!

Inalurretak

mutriku

PELLO JAUNAREN OMENEZ

Apaiz zintzo ura lur ontatik be-tirako aldenidu zanetik, erri ontan alakoxe utsune aundi bat nabai-tzen degu. Oraindik orain, aiton-amon zaarrak, senar-emazte, gaz-teria ta umetxoak, artzai on arren orolmen-pean bizi dira. Guztiztat baitzuen irripar goxo ta itz pozka-rri, guztiztat zer esan bearrak. Zindoz zale zen. Arduratsu ta kez-ka aundikoa Jaungoikoarenganako maitasunean, arimako gauzari zor

zaien gora-beeretan, langille ta gi-zarte arazoetan.

Ala ere bere kezkarik sakon-sa-konena, erritar guziak sinismen sendo batean elkartu ta umetxoak kristau ikasbide ardurapean azi ta ezitzea zen. Pello jaunak, kristautasuna ta euskalduntasuna bere biotz muiñ-muiñean zeramazkin. Inoiz edo beñi entzun oi genion era ontara mintzatzen. MAITE EZAZUTE JAUN-GOIKOA, BEREAK GERALAKO, ETA MAITE ITZAZUTE GURE OITURAK, GEUREAK DIRALAKO.

Umetxoak ziren bere aingeru zai-tzalleak. Umetxoak bere poz guzia, Bazirudien umetxoenganako alako doai berezi bat zuela... Non zen bere itzala, an ziren umetxo gu-ziak, denak gozoki pozean, erlearen antzera guziak inguratutik, apaiz-jantzi edo sotana zaarretik tiraka ta teinkaka zeriotea. ¡Orrelakoxea zen aaztu-eziñeko Pello jaunak!

Ekainaren 6 an, beteko da urte bat il zala. Piztu dezagun ba bere oroipena; bururatu ditzagun ta ekar ditzagun gure biotzetara bere egin-tza jator ta zerutar ikaspidi bi-kain aiek.

Egun ortan, Ekainaren 6 an, goi-zeko amarretan, Andre Mari Jaso-kundearen Eliza Nagusian, meza na-gusi goi-goienetakoa eskeiñiko da Pello jaunak zaren oroimenez. Me-za au, ikastolako ta kristau ikas-bideko umetxoek eskeintzen diote. Umetxo oiek, beste umetxo guzi-guziei dei egiten diete, guziak elkarturik meza ortara bildu dite-zen. Jesusen Biotzaren Billerakoak, Mariaren Alabaren Kofradikoak eta Luistarrak, beren illeroko jaunart-zea egun ortara itzuli dute, beren illeroko jaunartzea Pello jaunaren alde eskeiñi dezaten. Guraso, erri-tar, zaar eta gazte, guztiok eskeiñi dizaizkiogun Goiko Jaunari egun or-tako gure meza, jaunartze ta otoi-tzak ainbeste maite genduen Pello jaunak zaren alde, goiko ta bere laguntza izan ditzagun bere ante-ko kristau zintzo ta euskaldun ja-tor izaten.

Lurretik aldendurik goietan da bizi, Zeruian iritxi du beste mila grazi. Aingerutxo artean bera da nagusi, Oroitu zaitez gutzaz orain eta beti.

LAU

Andonegitar Ziriako

JOSE ZINKUNEGI-REN OPTICA BERRIA DONOSTIAN

URTETAN LAN OIETAN OITUA

BARRUAN DANAK EUSKALDUNAK

HERNANI, 4

DONOSTIA

TRANSPORTES

azkar

ERAMAN - EKARRIRAKO KAMIOI AUNDIAK

Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid, Oviedo, Gijón.

Donosti'tik egunero:

Iruña, Bilbao, Gazteiz, Jerez de la Frontera, Cadiz, Ali-cante, Murcia, Cartagena, Granada, Almeria, Santander, Valladolid, Zamora, Palencia, Salamanca-ra.

Astean iru aldiz:

Sevilla, Lugo, Coruña, Orense eta Vigo'ra.

Carretera Gral. a Hernani - B.º Ergobia - DONOSTIA

Telefonak: 450313 eta 459723

Aptdo. 1381

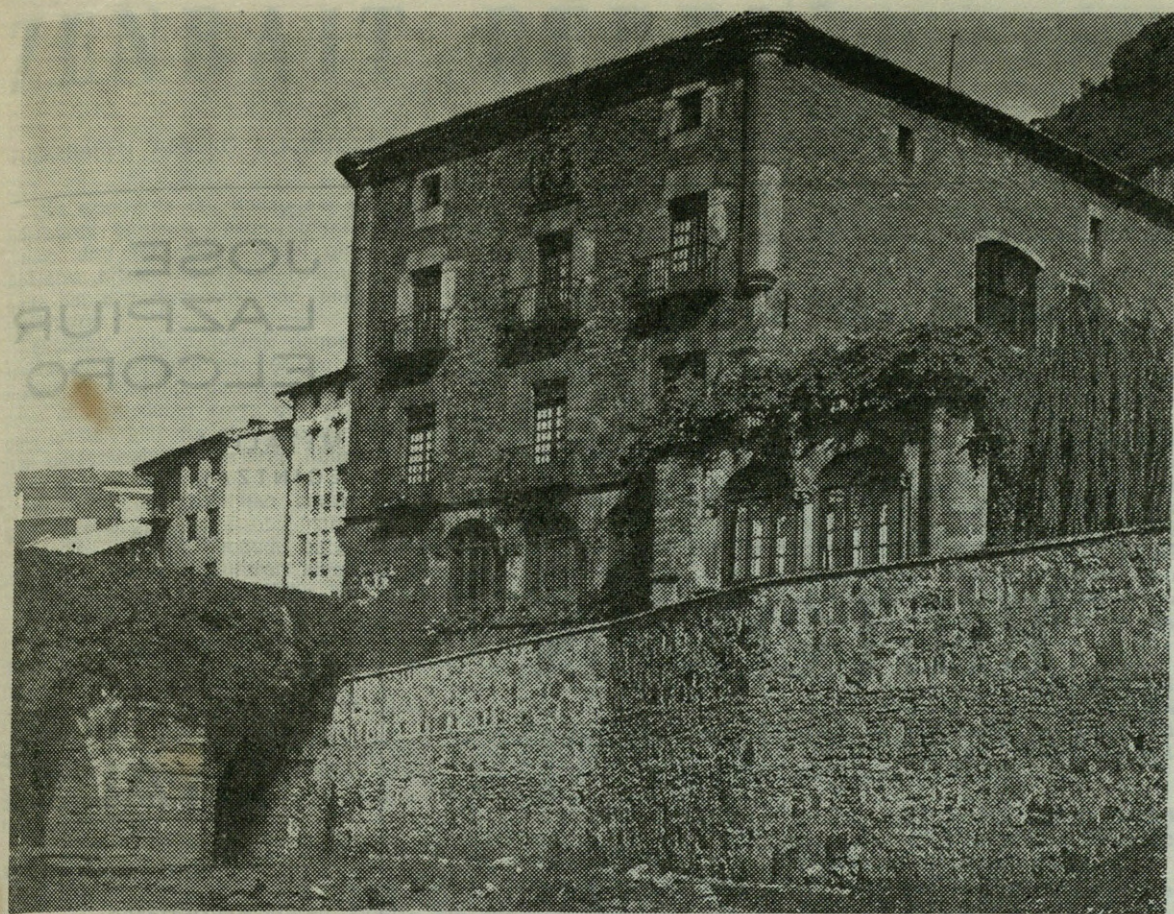
GUKELESA

Gipuzkoa'ko ta Naparroa'ko esne onenakin gertatutako esnekiak:

- Esne Pasturizatua
- Esne soilla (esterilizatua)
- Esne autsa
- Esne-gaiña
- Guriña
- Yogur
- Batiduak

Igara ausoa - Apart. 213 - Urrut. 29060 (lau ari) — DONOSTIA

Irakaskintza

Irakaskintza saillean Bergarak izen aundia artu zuan aintziñatik bere "Real Seminario" izeneko Ikastetxeari eskerrak. Au eratu ta aurrera eraman zuan Elkarteak "Real Sociedad Bascongada de Amigos del País" izeneko izan zana.

Kontu luzea da Ikastetxe onena. Amaika gorabehera izan ditu sortu zantetik gure egunetara. Aspaldi zebiltzan bergararrak Jesulagunen Etxe baten eskean. Inazio Loiolakoak bere aaide tartekoa zana Aita Araoz egin zuan Probitziko Nagusi. Au Bergarako seme zana; baiña bere aaide ta odolari uko egiñaz, Oñatin sortu zuan jesulagunen leenengo fraille etxea.

Ordurako Oñatin Unibersidadea jasotzen ari ziran, eta onengatik eta beste arrazoi batzuenatik, Oñatik iritxi zuan Bergarak gogo zuana. Zoritzarrez Oñatiko Ikastetxe Nagusi arek etzuan bizi aundirik izan, eta, beeraka-beeraka, itxi egin bear izan zuten.

Begararrak orduan berriro beren eskea berritu zuten. Bazan Genovako andre Magdalena Centurioneren diru emaitz bat eta andik eta emendik erriko jendea ere laguntzaille zala, 1593 garren urtean, Oñatiko Ikastetxea, Bergara aldatzea iritxi zana.

Jesulagunak beren arimen lana ta aur eziketa artu zuten egitekotzat. Gerora bigarren maillako irakaskintza jarri zuten, gaurko Batxilleratoaren antzekoa. Ikastetxe au goraka joan zana eta 1630 garren urterako 300 bat ikasle inguratu zituan bere barruan.

1767 garren urtean ala ere, zoritzar aundia izan zuan etxe arek, Karlos III garrenak, jesulagunak Espaiñiako lurretatik kanpora bialdu bait zituan. Ala, ba, Ikastetxea beste bi urtetan itxia egon zana.

Iru urte leenago, otsaillean eta abuztuan Bergara jai alaietan zebilen, Aszensioko Martin Santuaren otoi ta meza Erromak eskeini bait zizkien bergararrei. Aukera ura beretzat artu zuan Peñaflorida Kondeak. Zer egingo? Ta inguratzan ditau andik eta emendik lagun aundiak eta denen artean Ikastetxe berriaren gogoia berriro piztu zuan. Urrengo, Azkoitian izan zuten jaun aiek beste batzar bat; eta besterik gabe, urrengo urtean Erregerengandik bear ziran baimen eta eskubideak jaso zituzten Bergarako "Seminario" sonatua irekitzeko.

Zaldun aiek etziran atzean gelditzeak, eta "Seminario" ura egundoko aurrerapenez jantzi zuten, kanpoko jakintsurik aundienak bertara deituta. Proust, Chavanceau, Thumborg, eta Eluyar anaiak, ango irakasle lana goienetara jaso zuten. Kimika saillean eta beste jakintzatan billaketa ta as-

maketa lanean, bikain jokatu zan urtetan. Oso ezaguna da munduan, nola beste billaketen artean, Tungsteno leenbizi Bergarako Ikastetxe aretan bereizi zana.

Etxea ederkiki baiño obeto zijoa, baiña gauzak okerrera joan ziran. Frantziko "Convencio" izenez ezaguna izan zan Gobernuak bere gudiariak Gipuzkoara bialdu zituan, eta jendetzar arek, Ikastetxea ziara morroztu zuan. Ikasle ta Irakasleak, alde guztietara barreiatu ziran.

Pakea egin zanean, berriro ireki ziran "Seminario"ko atak; baiña oraingo jendea eta laguntzailleak, etziran leengo aldikoan maillakoak gertatu. 1804 garren urtean Gobernuak "Amigos del Paiskoei" Ikastetxearen zuzendaritza kendu zion erabat. Andik aurrerakoa epelduz joan zana. Berriro "Askatasunguda" sortu zana eta Napoleonen gudiariak sartu ziran gure errietan.

Alperrik izan ziran Juan Bautista Montes apaizaren aalegiñak, Ikastetxeari iraun arazten. Azkenetako 1822 garren urtean, Gobernuak itxi egin zuan Ikastetxea. Ta Bergarakoekin batera itxi zana ere, Oñatiko Unibersidadea. Arrazkero "Seminarioa" Ikastetxe epel bat besterik etzan izan.

Argitxo bat sortu zan 1845 ga-

rren urtean. Gipuzkoak bere Institutua irekitzeko baimena iritxi zuan; eta Bergarari eman zioten Ikastetxe aren eskubidea.

Geroago Karlite Gudatea gaineratu zitzaion. Leenengo ta bigarren karlisten gerrate aietan, gudarientzako Gaixotegi egiña gelditu zan Seminarioa. Rocaverde markesaren etxean, ala ere, jarraitu zan irakaste-lanean. 1850 garren urtean lau Industri Ikastola sortu ziran; eta aietako bat Bergarari eman zitzaion. Beraz, leengo Bigarren maillako Institutua ta oraingo Industri Ikastola batera ekarri eta Seminarioan asi ziran irakasten. Baiña gauzak etziran sendatu; ta 1860 garren urtean Industri Ikastola kendu zuten, Institutua bakarrik lagatzen zutela.

Gerora etorri ziran Domingotar frailleak. Auek ere aalegiñak egin izan dituzte Ikastetxea aurrera ateratzen. Azken aldi onetan Lan Ikastetxe bezela ari da bere irakaskintzan.

Usondo

Askorta-ren semeak

OGITEGIA TA ELIKATZEAK

Arruriaga, 22

Urrutizkiña: 761163

— BERGARA —

A. Zangitu

MARGOKIAK ETA PAPERAK
MARGOZTUAK

Ariznoa

— BERGARA —

GRAZIAN AGIRRE

Drogategia - Usai gozo ta MERTZERIA

Bidekurutzeta, 6

Urrutizkiña: 761025

— BERGARA —

VERGARA TEXTIL, S. A.

OIALGINTZA BERGARA

Eungintza ta agodoi-margoztea

— BERGARA —

ANDRAZKOEN

ILLE-APAINKETA

— Castañares —

Bidakruzeta, 18

Urrutizkiña: 761233

— BERGARA —

BERGARA

IDUSTRI GAIETAN

Industri lanak, lurreko emaitzak artu ta aldatuta saldu egin oi ditu. Gizonaren burua gizaldiak zear asmaketa askoren iturri izan da sail onetan, eta Bergara, industri gaietan beti izan da saiatua.

XVIgarren gizaldiko azken urteetan ezagunak eta aipatuak dira erri ontako olak. XVI garren gizaldian burni ta altzairu lanak gorakada aundia izan zuten. Ala sortu ziran lantegi aietan iltzeak, arkabuz-txispak, aiztoak, aizkorak, guraizeak, eztenak eta abar...

Begarako letradutzak ere bazuten izena inguruetan. Sutegietako sorkariak, otera, geienak erdal errira bialtzen ziran. Sevillara geien. Eta salgaiak itsasoz bialtzeko, Donostia ta Altzolako portuak zeuzkaten eskura. Artean, Altzolaraiño ontziak iristen bait ziran.

«Real Sociedad de Amigos del País» elkarteak bere eragiña izan zuan urte aietan, bazan botoi lantegi bat Bergaran. Ingelesak asmatua zuten alako altzairu berezia, botoigintzan oso estimatua izan zana. Baiña Ignazio Zabalo Zuazola, bergarar botoi lantegi nagusiak, aalegiñak egin zituan bere aldetik, eta azkenetako ingelesak berak baiño altzairu ohea asmatu zuan. Onela bere lantegiak indar aundia artu zuan. Plazentziko kaiñoi lantegirako ere, burnia zulatzeko era berriak asmatu zituzten eta orrez gaiñera Bergaran sutegi asko sortu zan atxur, pala, sarraile eta kutxillogintzarako. XVIII garren gizaldirako industri auek beerakada aundia izan zuten. Gasteizko zerga ta kontribuzioengatik, Kastillara beren salgaiak bialtzea zail egin bait zitzaion.

XIX garren gizaldiaren erdi aldera, anartean burni industri izan zana, oial industri biurtu zan. XV garren gizaldiko berriak, oial lantegiren bat ba ote zan Bergaran esaten digu. Urrengo gizaldiko berrietan otera, etzazu ezertxo ere esaten onelako lantegiez. Asiera txiki aiek gerora industri indartsua piztu zuten Bergaran.

Aurreneko lantegi aundia 1846 garren urtean arigintzarako ta eungintzarako jasoa izan zana. Joan dan gizaldi erdirako baziran elkarte ta lantegi batzuek ontan aurrera egin zutenak. Gaur Bergarak oialgintza indartsua du ta burni lantegiak ere alde askotara zabaltu dira. Ikusi besterik etzago andik ateratzen diran makiñak, sukalde lanetarako, torlojo ta beste amaika zeregiñetarako.

OZAETA

Udaberriko moda berri guztiak

IDARRETA ETXEAN

Urrutizkiña: 76 14 71

— BERGARA —

Muxika

ONGI JANTZI NAI DUANAK, GOGORATU BETI:

« M U X I K A »

— BERGARA'N eta EIBAR'EN —

Etxe - ormak alai ta argi?...

COLOWAL

ETXE-ZOLA ARATZ ETA IKUGARRI?...

MARGO - PAPERIZ ESTALI!...

PANIFLEX ta PARKET
EZARRI!

— BERGARA —

EZPELETA ETXEA

Jatetxe ta ostatuetarako sal-gaiak Maierako zamauetan aukera berezia

Barrenkale, 46

Urrutizkiña: 76 17 09

— BERGARA —

«JESUSA»

MERTZERIA

Matxetegi, 10

Urrutizkiña: 76 13 26

— BERGARA —

BERGARA

ROSA AZKARATE

«SANDERS» pentsuak, aziak, eta ongarriak
«GOLDEN» oillandak, arrautza beltzekadunak
Eta «KIMBER», arrautza zuridunak
«HUBARD» kasta, gizontzekoak

— B E R G A R A —

ARANTZABAL

OIALAK ETA SOIÑEKOGINTZA

Zubieta, 9

Urrutizkiña: 76 12 59

— B E R G A R A —

Lombide Oiñetakogintza

Bidakruzeta, 7

Apartado, 85

Urrutizkiña: 761057

— B E R G A R A —

OÑETAKOAK

Galarreta Etxea

— B E R G A R A - E I B A R —

Galartza

BERIBIL — ATERPEA — GARAJE

GAS-OIL ETA GASOLINA SALMENTA

Zubiaurre, 27

Urrutizkiña: 76 15 58

— B E R G A R A —

Amenabar Etxea

GARIAIAN AUKERAKO JAZIKAK,

EGOKIENAK EMEN ARKITUKO DITUZU,

GIZA-EMAKUME ETA GAZTETXOENTZAT.

Barrenkale, 4

Urrutizkiña: 76 18 14

— B E R G A R A —

Ezenarro, S. A.

TORLOJOGINAK

★

— B E R G A R A —

BERGARA'ra etortzen bazerate, bazkaldu ezazute

LASA JATETXEAN

JATETXE BEREZIA

Bidekruzeta, 36

Urrutizkiña: 76 10 55

— B E R G A R A —

BILTOKI'N

DAUZKATZUE, ZUEN ETXEAK EROSOAGO

JARTZEKO TRESNAK

—oOo—

Pazko-Jai on batzuek opa dizkitzue

BILTOKI K

Barrenkale, 6-8 eta 12

Urrutizkiña: 76 12 47

— B E R G A R A —

Yoskin

EURITARAKO JANTZIAK

— B E R G A R A —

S. AGUIRREBEÑA

KIROL — JOLASETAKO OIÑETAKOAK

ABARKETA — MOTA GUZIETAKOAK BEREZIKI

San Antonio, 11

Urrutizkiña: 76 18 29

— B E R G A R A —

Errotalde Lantegiak

ULTZAGINTZA

Zuzenbidea:

Urrutizkiña: 76 12 67

Arruriaga, 20

Apartado, 76

— B E R G A R A —

ARAKINDEGI TA TXERRIKITEGIA

LETURIA'TAR JOXE DOMINGO

TXEKOR — EGAZTI — GAZTAI — GURIN — ARKUME

San Pedro: 32

Urrutizkiña: 76 12 23

Zubiaurre, 23

Urrutizkiña: 76 13 48

— B E R G A R A —

OSINAGA'TAR FRANTZIZKO'REN ALARGUNA

— IGELTZERITZA —

Bidekruzeta, 38

Urrutizkiña: 76 13 45

— B E R G A R A —

JOSE LAZPIUR ELCORO

METALIKA
EGINTZAK

Ortuibar

Urrutizkiña: 76 11 72

— B E R G A R A —

“OYAL”

JOSTUNDEGIA

ALKONDATEGI

Azken berriak

—oOo—

Ariznoa, 5

— B E R G A R A —

YAZKI

Andreentzako eungintzak

Aur-jaio-berriarentzat jazki guztiak

Aurrentzat eungintzazko azkeneko

berriturak

Aur-gurdi; silla; metalezko

ispillu, ta abar...

Paseo Irizar

Urrutizkiña: 76 16 54

— B E R G A R A —

«Oxirondo»

KIROL — SALGAIK

Barrenkale, 32

Urrutizkiña: 67 11 36

— B E R G A R A —

ARANDO ETXEA

BARRENETXEA — ARANDO'TAR

MARIÑE DROGATEGI TA

JANARI DENDA

Zubieta, 38

Urrutizkiña: 76 10 35

— B E R G A R A —

ARANTZA

Erloju ta Bitxitegia

Ezer erosi baiño len, atoz

Arantza'nera ikustera

«Ordulari ta Bitxitegi jatorra»

Barrenkale, 4

Urrutizkiña: 761004

— B E R G A R A —

ZENBAIT BERRI

EUSKERAREN ALDEKO ELKARTE BAT

Uka ezindakoa da, badagoela euskaldun sentipen bat, iraun nahi bat, bihotzaren barnean sakon sustraitua, baina baztar guztiak arrapatzen dituen, diru erregedun, erdel giro iguingarri eta aberegarri (aintzina, Aberatsa, hitzak dionez, abereduna, animaliaduna, zen. Gaur, beste abere nota bat doa domestikatua, ankabikoa) honek, arrisku gorrian daduka Euskalerrria.

Oraindik erdizka bizirik dagoen euskeraren eta berak daraman nortasunaren arrastorik ere ez da geldituko, geure etorkizuna geure gainartzen ez badugu, gauden momentoz eta egoeraz jabetzen ez bagera, zera; gu, gaurdaino sortu den gizaki jakintsuen uste geranok, hainbeste mila urtetan bizi eta aberastu den hizkuntzaren eta kulturaren hiltzaileak izan gindezkeela. Historiaren liburuan, ez ginateke urrezko letrekin agertuko, ez dut uste.

Herriaren sentipen hau gauzatzeko asmotan, elkarte bat da sortu gure herrian.

Irigoien izeneko abogadu batek, millo bat inguru baliodun etxe bat utzi zuen, Euskal kulturaren alderako izan zedila aginduz.

Gaur oraindik, ez da balio hori diru bihurtu. «Promoción cultural» delako elkarteak, bertako «Legado Irigoien» elkarteak jaunak dira, legez, diru horren administratzaileak Euskeraren aldeko elkarte berri honek, «Legado Irigoien» delakoaren «laguntzaileak» edo, du izentzat oraingo.

Gauza nahastetsu eta bihurria, baina...

Dena dela, garbi dagoena zera da, ezin gaitezkeela diru puxka hori begira egon, diru iturri berriak sortu behar ditugula, autonomia bat lortu.

«Promoción cultural» elkarteak, kuotak kobratzerakoan, gure dirua zertarako ematea nahi dugun galdetuko digu, «euskal kulturaren alde-rako» jar ezazu.

Beste dirubide asko asma daitezke; garrantzi haundikoa da, hontan saiatzea. Dirurik gabe ezin...

Eta zertan jardun behar du elkarte honek?, badago zereginik, begira herriaren egoerara euskeraren aldetik eta atera kontuak.

Ikastola berriak so arazi, diru laguntza, alfabetatze kanpainak, idatz sariak, hitzaldiak, folklorea etbr. etb...

Lan egin nahi duten denak dute sarrera elkarte honara.

Bergaran zerbait egin dezketen erakunde guztiak nahi genituzke beronen barnean, Ikastolak, «Alkartu Nahi» Seminarioan «Enseñanza» «POL» etb...

Beraz, nahi izanez geroz, ager zaitez, asteazkenetan iluntzeko zortziretan, «Maestria industrial» delakoko maisuen gelara.

Helburuak garbi ikusirik, denok bat eginda jokatzeko badugu, orain uste ez ditugun gauzak lor ditzakegu.

—ANAITASUNAREN— 210garren zenbakiak, Arabaren inguruko artikulua sail bat dakar. Txit pozten gaitu, ia erdel herritzat jotzen genduen probintzia hortan, poliki poliki euskera berpizteko bideak egiten ari direla ikustek.

Berrehun ikaslek, amabost taldetan banatuak ekin zioten Gasteizen, euskera ikasteari. Haien asabek hizkuntza zaharra, hainbat urtean mutu egona, hiltobian zalapartaka dabil, ez dago il, lotan egon da balizik eta artu duten bideari jarraitzen badiote, gaztezero berri eta luze baten atetan gaude.

—Eta guk zer? Ikusi dugu arabarren jokabidea. Haiak ezin bestean, lur gorrian hasi behar izan dute etxeginan, eta ganoraz hasi ere. Guk etxe hori badugu, baina jaus zorian dago. Epelkeriaz eta arduragabe-keriaz, amiltzen utzi eta ondorean negar egingo ote dugu?

Orain da garaia. Euskaldun bakoitzari dagokio hainbat urteko kateari bere mailatxo gehitzea.

—Bi egunen buruan, bi jaialdi ikusteko zoria izan dugu. Biak, «euskal» izena daramatenak, baina bai alde ederra batetik bestera.

Ilaren 16an, Billabonako ikastolakoek, jaialdi bat eskeini ziguten Bergarako «Elizalde» ikastolaren alderako. Txistulariak, dantzariak, abeslariak talde zabal bat eta azkenik, M. Lekuonaren «Eun dukat» antzerkia. Batenaz beste, oso maila egoki baten agertu zitzaizkigun billabonatarrok: orduarik izango zuten pasiak, saio bikain hura prestatzen. Sarrera bosna duro, jende dezente agertu zen, hirureun edo laureun bat lagun, baina gehienak, guraso eta inureak beren umeekin, gazteak eta hasitxuak, txikitean.

Hurrengo egunean, iri proba, dema (demandaren senidea noski) Elusun. Amarna duroko sarrera. Ogeina mila peseta jokatzeko zututela edo. Plaza gainezka, pare bat mila lagun, inguruko zelai guztiak autoz beteak. Gero betikoa, iriak odol baten, akulularia orruaka etbr...

Milaka duro asko geratuko zen Elusun, eztaigun norentzat, aurretiko egunean, pezeta batzuk gelditu bazen ikastolarentzat, pozik. Bateria batek, hau «normala» dela esango du.

—Joan daneko Z.A. etan, Maiatzaren azken aldera egoteko zen hitzaldi sail baten berri eman izan dugu, baina ez da delako hitzaldirik izango. «Paskuak» berehala izaki, ez da, behar den astiaz, gauzak ondo eratzeko egokierarik izan, gainera lokala beste hitzaldi batzuzag arturik zegoen, baimena ere ez zen derrepente lortu.

Ala ere, gure herria, Euskalerrria izaten jarrai dadin, lehenbait lehen lanean jarri behar gela ta, pizgarri izango delakotan, konferentzia bat izango da, J.A. Letamendia hizlari dela, Ekainaren zortzian, Maestria industrial delakoko aretoan.

—Beste behin, «Taketa» itzuli omen zen kalera, mendi aldetik ibilal-ditxo bat egitetik eta hola zioztan kalean trink egin zuen lagun bati, «Angua aldian izen nok, txorixak egin juek hor labagintzia! ikusi juat leka bareko aletan (Ala bareko lekatan ordez) lautik bost.

MARTIN

BAR GURIA

ARDOAK

EDARI BIZIAK

AKEITA

Mokauetan esku berezia

Bidekurutzeta, 7

Urrutizkiña: 76 20 34

— BERGARA —

C. GARATE ZERKAUZITEGIA

Berazki (plastiko) - Bezuza
ta erregalu gaiak
Apaingarriak

Bidakruzeta, 9

Urrutizkiña: 761323

— BERGARA —

Bergarako euskera- ren brintza batzuk

Ez da errez, ongi ezagutzen ez den espaletik brintza onik ateratzen, baina dena dela, zela halako bereiztuko delakotan, ekiten diogu.

Gauza jakina da, erderaz eta euskeraz, gauzak esateko era, jiroak, expresioak, hitzak zer esanik ez, desberdinak direla oso.

Baina erdal giro astun batetan ezaririk, eziera eta kultura forma guztiak, nahi ta nahi ez, erderazkoak izanik, euskeraren bizitasuna eta gatz, lausotuaz eta murriztuaz doaz, batez ere erdel giro honek gertuagotik arrapatu dituenetan. Adibide ezagun bat aipatze arren, «illea artu» entzun daiteke, «adarrak jo» ren ordez.

Gaur egun, adintsuak, baserri-tarrek bereziki, dira dudarik gabe euskerarik euskerarena egiten dutenak eta badugu zer ikasirik ugarri haien ahotatik.

Jiro, expresio edo holako batzuk badut arturik. Ezagugarrienak deritzadanak agertuko ditut.

«Horrek dire gantzak» (ez (gibelak))

«hori dok narrua» «narrua sendua euki» edo «Beltza», ez «arpegixa» «Marra marra jan»

«karra karra egiñaz jan» (arri koxkorak tartean edo)

«ur gaineko bitzetan bizi»

«gauzatak gauzatan sartu»

«jardunean jardun» (hitz jario)

«arduratan egon»

«bere onetik etara»

«bere onera etorri»

«luze iritxita egon»

«obe beharrez jardun»

«txakurrana egin» (jenio txarreko)

«santuartuak euki» (enchufados)

«lupua baiño txarragoa izan»

«tsakurra puzten ibilli (musuzikiñ)

«ollo ipurdixa jan dok ala? lelokeriak esaten dituenari

«etortzeko idietan geratu»

«aurrenengo egualdixa egon ez»

«fabrika batek zarata txarra euki» (gaizki dabilenean)

«norbaitekin burutu ezinda ibilli»

«gonan zalea izan» (andrazaleari)

«begitxan artuta euki» (gaizki ikusita)

«esku garbikua» (lapurra ez dena)

«zurixa» (lanean nagia denari)

«begixen bistatik kendu»

«artzekuekin egon oindio» (gehike-riaren bat dionari hala erantzun ohi zaio).

«Hori beruana kenduta izango da».

Aragia astunagoa da beroa dagoenean.

«parra parra jo» (berdin izan)

«figurskerixetan ibilli» (Bizarra, mini gona eta holakoeekin)

«ahopian berba egin»

«takian potian mozkortu»

«kixi ta mixi ibilli»

«peto, bera zala pentsau»

«bastarra guztiak aidian dittuela ibilli»

«trenbiderik trenbide edo trenbidez trenbide etorri»

«bestek eztaotan ibilli»

«etxia zarataka ipurditik etara beharreen»

«Jan aldixa egin» (desfalkoa)

«kasketaldixa emon»

«maldiziñoka bastarra guztiak erre»

«tontotik ikuturik pe ez euki»

«gau guztia» armonixan «pasau»

«erdi esan bat egin»

«ahoko zulora begira egon»

«diabru guztiak bat eginda be, holakorik»

«jet et et, ezta pentsau be»

«etsi etsixan egin»

«Kapo larrosa etxe kakatsu» (Kapoan argi eta etxean mo-zorro dena).

FRANTSESETIK DATORKEEN

ZENBAIT HITZ

Oso azaletik ezagutzen ditut frantseza ta euskera, baina hemen inguruan esaten dituen frantses ja-

BERGARA

Bergarako aditza...

Ez det orain Bergarako aditza edo «verboa» bete-beteaz azaltzeko asmorik eta asko gutxiagorik ere.

Baiña badet gau au aukeratzeko arrazoirik. Izan ere Euskaltzaindiak izendatuta dauka euskal aditzari buruz leiaketa bat eta, zearka-mearka badaere, esku artu nai nuke leiaketa orretan laguntzaille bezela, eta eskeiñi, jaso nai dituanari, Bergarako «aditz-ele» edo flexio batzuk, oso egoki ta politak baitira...

Jakiña, Bergara izketa kontuan muga-muga dagolarik, aditz edo «verbo» klase asko egiten dira; Angiozarren bete-beteaz Bizkaiko izketa, Elosu partean gipuzkoera...

Badu Bergarako bizkaierak bere berezitasun edo apartekotasunik, orain orretan ezin gelditu bagaitzek ere; esate baterako Bizkaiko «JA» (edo «YA») aditz-sustraiari jarraituaz («JAT», «JAK»... eta abar) Bergaran onelaxe esan oi degu... «Agertu BALEJAT», «BALEJAK»... Eta Bizkaian berton «Agertu BALITXAT», «BALITXAK»...

Baiña badira Bergaran gipuzkoerazko aditzak ere (eta oraingo on-tan oiexi nakie), eta orietan bat oso polita. Tamalgarria izango litzake galtzea. Beste iñun ez bezela «ugalgaizten» edo pluralizatzen de-gun aditz ori «JAKIN» aditza da. Ikusi baiña...

«Gauza bat dakit»

» » dakik»

» » dakin»

«Bi gauza DAZKIT»

» » DAZKIK»

» » DAZKIN»... eta abar.

Bai «orain-aldian», bai «lehen-aldietan», beti...

Bada oraindik beste aditz bat, «EUKI» aditza; baiña au ezaguna-goa da... «Gauza bat daukat». «Bi gauza DAUZKAT»...

Baiña lenengo ori gutxi ezagutzen dute noski, lehengo zaharren bat edo bestek, eta tamalgarria litzake galtzea. Nik neronek erabil-tzen det ahal guzian eta kontsola-pen bat da neretzat. Kontsolapen tristea...

—oO—

Eta orain denok tristetu ez «gai-tean» edo «ez gaitezen» edo «ez gaizten» (iruretarra esaten da Bergaran) konta dezadan, gai berone-zaz izkirimiri polit bat; bere ma-

torridun hitz batzuk datorkit go-gora

koillaria (kutxaria)

mertxi (eskerrikasko)

marchantera (sorgin xamarra)

ale hortik! «Allez»tik noski

prest egon

txolet (?) antozina

—Bizkaierak, atzerakada txiki txiki bat egin duela uste dut, ni bizi tokian behinik behin, Zahar-rak, «etorten» etb. gazteak, «Etor-tzen» etb.

nor, nok

itxi (utzi)

lakuak, lakotxia

eukan, eban

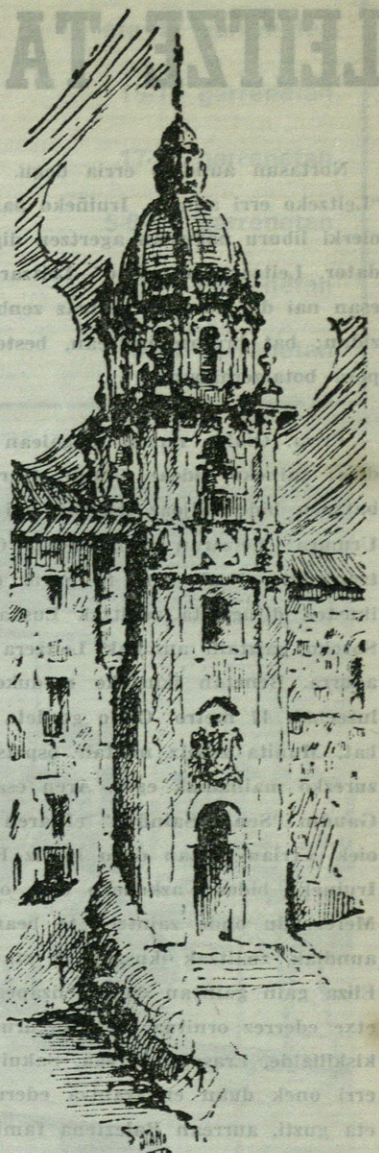
zein, zeinek

laga

moduka, lakotxia

zeukan zeban.

Berata

lezia puntutxo baduan izkirimiri-txo bat...

Etorri zan Bergarara euskaltzale ezagun bat («Orixen»), eta bere bu-ruari parregarriro obatuaz esaten omen zuan...

«Baiña baiña oiek bizkaitarrok ze izketa donge egiten dute!... «AR-TUKO JONAT», «ARTUKO JONA-GU», «ARTUKO JONE»... Eseus mo-tellak!»...

Txomin

ARTILLEZKO

TA

PUNTOZKO

LANAK

IGARTZA

Ariznoa, 3

— BERGARA —

PORTU

JOSKINDEGIA

ALKANDORAK

GORBATAK

JERSEYAK

Mazterreka, 1

Urrutizkiña: 76 11 63

— BERGARA —

Marko Etxea

LIBURUTEGIA

Bidakruzeta, 46

Urrutizkiña: 761114

— BERGARA —

gure ama lurra

LEITZE TA BERE EUSKAL NORTASUNA

Nortasun aundiko erria degu. Arrazoiz zion euskaldun zaar batek: "Leitzeko erri aundia, Iruñeko pare". ORIXEK ere "Euskaldunak" bere olerki liburu nagusian agertzen digu Leitzaren nortasuna: "Zelaia betez dator, Leitzar arranditsu". Leitzar, bati entzun nion ateraldiak zerbait esan nai du. Sardina zaarraz zenbat trago ardo artu bear zan erakutsi zidan; bat brasan jartzean, bestea itzultzean, irugarrena leiotik kanpora botatzerakoan.

Erria, Oialde mendi magalean arkitzen degu. Mendiak nunai ageri dira; gaineko aldean Oialde, Guratz ta Okabio. Urak ere erreka eder batzuen bidez dijoaz itsasora. rri ontako Tardoa mendian jaiotzen da Urumea; Leizaran ibaia berriz Gorritaran eta Erasote errekek osatzen dute. Urak, alai ta garbi dijoaz erreka barrena. Basoak nunai ikusten ditugu ta zuaitzak Euskal Errian diran ederrerentakoak dira. Soroko gaiztain aundiak Leitzera joaterakoan merezi du aldiro gure agurra. Benetan ikusteko modukoak dira Leizelarreko izaiak. 58 izai, luzeenak 47 metro. Ondo gordeta dauzkate. Orain dala urte mordoxka bat, Munita zuaitz maitale ospetsuak esan zien nola inguruak itxi ta zurezko mailladiak egin. Aren esanak ontzat artu dituzte. Barzelonako Gaudin "Sendi Saindua" elizaren antzeko bataiatu ditu norbaitek izai oiek. Errian bertan degu berriz Euskal Erriko gaiztainen aitona zaarra, Iruñeko bidean azkeneko etxe ondoan. Badu zazpi metrotako gerria. Merezi du ondo zaintzea ta bear dan bezela apaintzea. Mendiak oso aundiak, zuaitzak ikusgarriak eta erria berak nafar euskal kutsua du. Eliza gain gainean dago; elizapean erria degu ondo eratua, zabala ta etxe ederrez ornitua. Bere inguruetako bost auzoetan (Gorritaran, Arkiskillalde, Erasote, Erreka, Sakulu) larogei ta amar baserri. Ikustekoa erri onek duan enparantza ederra; alde batean erriko etxea, arkupe eta guzti, aurrean Baleztena familiaren jauregia eta Torre etxea, ertze batean frontoi irekia. Eliza ere arri landuz egina da. Orain dala gutxi, barruz berritu dute. Argi ta garbia ikusi genduan.

Euskal nortasun aundia dauka erri onek. Nunai nafar euskara jatorra egiten da. Emen bizi da Astaizaga baserrian, etxekoandre idazlaria, Mikaela Labaien. Gerra aurretik aldizkarietan argitaratzen zituan bere idatz lanak. Gaur Jose Manuel Lasarte apaizak idazten du euskaraz; bere azken lana Prinzipe de Bianan agertua, Patxi Arrazolari buruz. Badegu beste euskal intelektual gazte bat ere. Franzisko Zabaleta, etnologo lanak burutu eta euskeraz idazten duana.

Izan du bere bersolaririk ere. Beni oso ona, eta Zumeta. Euskal jolasetan txapeldun dira, batez ere bertako aizkolariak. Danak ezagutzen ditugu erri ontako semeak: Otermin, Gartziarena ta Astibia. Leengo garaian Patri izan zuten. Aurten ere aizkolarien txapelketa Leitzen egin da. Aizkolarien erri buru bezela agertzen zaigu erri au. Bertan egiten dituzten aizkorak, Euskal Errian oso ezagunak dira. Erriko mendietan burnia ta egurra ugari bai zituzten, aspaldiko garaian ola zaarrak jaio ziran. Aietatik bi gelditzen zaizkigu: Erbiti ta Perurena. Bietan, aizkorak eskuz egiten dituzte. Bi ola zaarren izen oiek esan nai aundikoak dira. Erbitin ean 30 aizkora egiten dituzte egunero. Bere ortan iraun bear luteke bi ola zaar oiek, aspaldidanik esku lana nola egiten den ikusteko. Ortan irauteko agintarien laguntza eskaini bear litzaieke. Erri ontakoa genduan Sukunza korrikalaria, ere oso ezaguna.

Inguruetako erri guztietan ezagunak ziran Leitzeko txistulariak ere. Orixeko etxeko andre batek esaten zidan: "Gu txiki giñala iru mutil koxkor zetozen erriko jaietara beren txistuak joaz. Arrituta gelditzen giñan aiek ikusita. Ura gauza polita. Galtza txurik-deitzen genien". Leitzarra zan Ebaristo txistularia. Aren bidez Olazarane, Leitzeko ingurutxo liburutara jaso zuan. Leitzek ba du bere dantza zaarra ta berexia; ingurutxo deitzen diogu. Urtean askotan dantzatzan dute. Festa bigarrenetan dantzatzan dute zaarrek. Arratsaldean, aurrena, abeslariak izaten dira ondoren ingurutxo.

Etzan arritzekoa, Orixe euskaltzain egiteko, orrelako euskal nafar erri berexia ta jatorra aukeratzea. 1959ko azaroaren 22an Leitzen egin zuten Orixe euskaltzaindikoa ta aitzaki onekin euskal jaia ezin ohea antolatu ta eskiñi zioten. Ekintza onek Leitzeren Nafar nortasuna are geiago zuzpertzten du. Orrelako jokabideak daramakite barrenean indarra.

Ez da arritzekoa, erri onek maitemindu bat izatea, giro, indar ta txertu berri bat eman diona. Patxi Arrazola degu. Bere lanak aipatuaz, idatz lan bat eskeñiko diogu. Zor guztien opari bat bezela izango da.

Soroko Gaiztain Zaarra (Aida Argazkia).

Leitze Larreko Izaiak (Aida Argazkia)

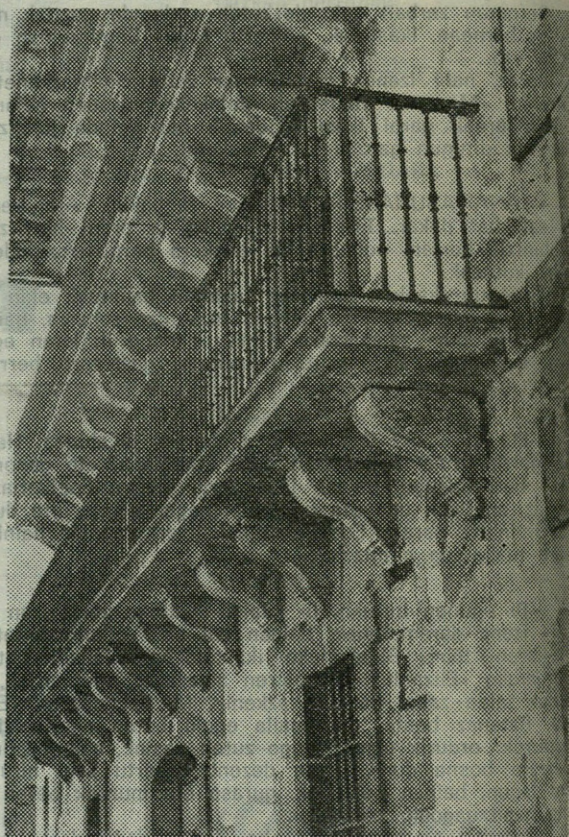

Latzaga

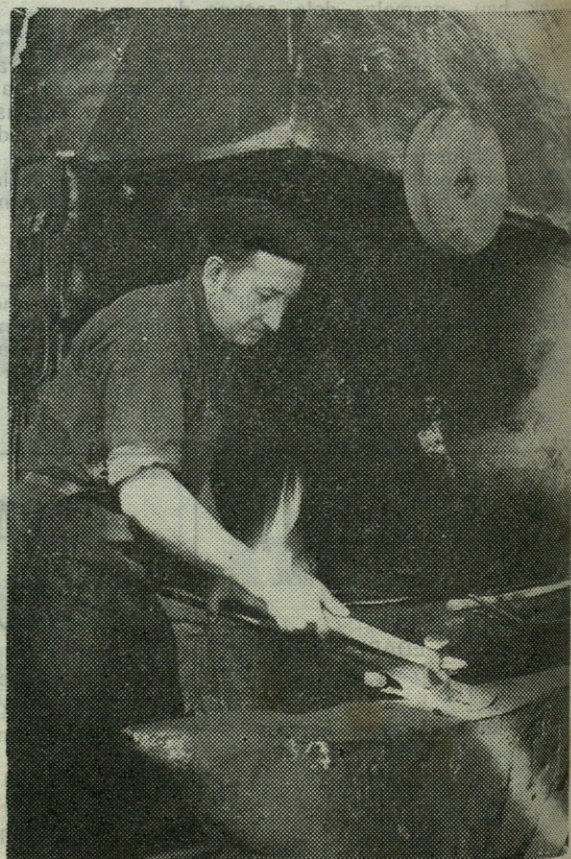
Izai Berak Gertutik (Aida Argazkia).

Leitzako. Eliza (Aida Argazkia).

Baleztena Jauregia (Aida Argazkia)

Erbitiko Aizkora-Egillea (Aida Argazkia).